

Innst. 385 S

(2014–2015)

**Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen**

Prop. 127 S (2014–2015)

**Innstilling fra næringskomiteen om jordbruksoppgjøret 2015
– endringer i statsbudsjettet 2015 m.m.**

Innhold

	Side
1. Sammendrag	5
1.1 Innledning	5
1.2 Gjennomføringen av forhandlingene	5
1.3 Utviklingen i jordbruket	6
1.3.1 Matsikkerhet – nasjonal matproduksjon	6
1.3.2 Landbruk over hele landet	7
1.3.3 Økt verdiskaping – inntekts- og kostnadsutviklingen	9
1.3.4 Bærekraftig utvikling – miljø og klima	10
1.3.4.1 Miljø og klima	10
1.3.4.2 Økologisk produksjon og forbruk	10
1.4 Utvikling i foredlings- og omsetningsledd	10
1.4.1 Prisutviklingen på matvarer	11
1.4.2 Industri og konkurranseforhold	11
1.5 Importvernet og internasjonale forhold	11
1.6 Hovedtrekk i avtalen	12
1.6.1 Grunnlagsmaterialet	13
1.6.2 Rammen	13
1.6.3 Fordeling på priser og tiltak	14
1.6.4 Andre hovedpunkter	15
1.7 Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150	16
1.7.1 Overførte beløp fra 2014 og omdisponering av bevilgninger i 2015	16
1.7.2 Budsjettmessige endringer fra 2015 til 2016	16
2. Komiteens merknader	17
2.1 Innledning	17
2.1.1 Grunnlaget for jordbruksforhandlingene 2015	20
2.1.2 Politisk plattform	20
2.1.3 Evaluering av oppgjøret i 2014	20
2.2 Matsikkerhet – nasjonal matproduksjon	21
2.2.1 Landbruk over hele landet	21
2.2.2 Økt verdiskaping – inntekts- og kostnadsutvikling	22
2.2.3 Kostnadsutvikling og investeringer	22
2.2.4 Utvikling i sysselsetting	23
2.2.5 Produktivitet	23
2.3 Bærekraftig utvikling – miljø og klima	23
2.3.1 Økologisk produksjon og forbruk	24
2.4 Foredlings- og omsetningsleddet	24
2.4.1 Matpolitikken	25
2.5 Importvernet og internasjonale forhold	25
2.6 Hovedtrekk i avtalen	26
2.6.1 Grunnlagsmaterialet	27
2.6.2 Rammen	27
2.6.3 Fordeling på priser og tiltak	27
2.6.4 Andre hovedpunkter	28
2.6.5 Forenkling	28
2.6.6 Produksjonstilskudd og velferdsordninger	28
2.7 Tilskudd til erstatninger med mer	29
2.8 Rekruttering, næringsutvikling og verdiskaping i landbruket	29
2.9 Miljø og klima	29
2.10 Skogbruk	29
3. Forslag fra mindretall	30
4. Komiteens tilråding	30

Innst. 385 S

(2014–2015)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

Prop. 127 S (2014–2015)

Innstilling fra næringskomiteen om jordbruksoppgjøret 2015 – endringer i statsbudsjettet for 2015 m.m.

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

Det mest sentrale grunnlaget for oppgjøret er regjeringens politiske plattform og Stortingets behandling av kap. 1150 og 4150 Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m. i Innst. 285 S (2013–2014) og avtalen mellom regjeringspartiene og samarbeidspartiene av 28. mai 2014.

Evaluering av oppgjøret i 2014

I Innst. 285 S (2014–2015) skriver flertallet, bestående av regjeringspartiene, Venstre og Kristelig Folkeparti:

«Flertallet viser til at samarbeidspartiene mener virkningen av politikken som nå vedtas bør være gjenstand for en grundig evaluering, og at det i jordbruksoppgjøret for 2015 gjøres rede for konsekvenser som er synlige på kort sikt.»

Landbruksdirektoratet har, på oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet, gjennomført en evaluering av kortsiktige effekter. Evalueringen følger proposisjonen som uttrykt vedlegg.

Fjorårets oppgjør ga som resultat at målprisene ble økt på noen varer fra 1. juli 2014, med helårseffekt i 2015. Innretningen av budsjettstøtten ble endret innenfor uendret total bevilgningsramme for kalenderåret 2015. Distriktstilskuddene ble videreført uendret. Tilskuddsprofilen, med avtakende støttesat-

ser ved økende driftsomfang, ble flatet ut og takene på tilskudd ble hevet for tilskudd til husdyr og opphevet for arealtilskudd. Dette medførte at de største produsentene fikk en noe større andel av budsjettstøtten enn tidligere. Utflatingen i tilskuddenes strukturprofil påvirker også fordelingen av tilskudd ut fra et distriktperspektiv.

Landbruksdirektoratet har analysert endringer i tildelingen av tilskuddsmidler, inndelt etter fylker, etter bo- og arbeidsmarkedsregionene og etter struktur for grasbaserte produksjoner. Endringene i tilskuddsutmålingen gir svært små og usystematiske endringer mellom fylkene og bo- og arbeidsmarkedsregionene.

Samlet mener regjeringen at oppgjøret i 2014 vil virke positivt for økt produksjon og verdiskaping, og nøytralt for målene om bærekraftig landbruk og landbruk over hele landet. Samtidig ble virkemiddel-systemet forenklet og mulighetene for kontroll av tilskuddsutbetalingene forbedret.

1.2 Gjennomføringen av forhandlingene

Jordbrukets krav ble lagt fram 24. april. Statens tilbud ble lagt fram 5. mai. Den 8. mai meddelte jordbruket at de ville gå i forhandlinger. 14. mai la Statens forhandlingsutvalg fram et revidert tilbud som grunnlag for en sluttløsning. Den 15. mai valgte Norsk Bonde- og Småbrukarlag å bryte forhandlingene. Staten og Norges Bondelag inngikk senere samme dag jordbruksavtale for 2015–2016.

Jordbrukets forhandlingsutvalg viste i kravet særlig til en flertallsmerknad, bestående av representantene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, fra Innst. 285 S (2013–2014) om at reell økt selvforsyningsgrad skal være med grunnlag i norske ressurser.

Jordbrukets overordnede prioriteringer i kravet var økt inntekt, økt matproduksjon på norske ressur-

ser og bærekraftig klimavennlig matproduksjon. De ville særlig (1) prioritere bærekraftig landbruk med variert bruksstruktur i hele landet, (2) styrke kornøkonomien, (3) styrke økonomien i grovfôrbaserte produksjoner, (4) styrke virkemidler mot et mer klima- og miljøtilpasset jordbruk, (5) øke investeringsmidlene og tilpasse dem bedre til ressursgrunnlaget, (6) sikre avsetningen av norske råvarer i det norske markedet.

Jordbruket krevde en netto inntektsøkning på 24 200 kroner per årsverk (7,2 pst.). Kravet hadde en økonomisk ramme på 950 mill. kroner. Det var finansiert med 380 mill. kroner i økte målpriser, 490 mill. kroner i økt budsjettstøtte, samt 25 mill. kroner i overførte midler og en beregnet økt verdi av jordbruksfradraget på 55 mill. kroner.

Statens forhandlingsutvalg viste i tilbudet til flertallsmerkna den fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, i Innst. 285 S (2013–2014) om inntektsmålet for jordbruket. I den skriver samarbeidspartiene at proposisjonen om jordbruksoppjøret i 2014 var i tråd med gjeldende inntektsmåling. I Prop. 106 S (2013–2014) var det lagt opp til samme prosentvise inntektsvekst som for andre grupper.

Statens forhandlingsutvalg viste til at grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket viste at jordbruket ligger an til å få en vesentlig sterkere inntektsvekst enn andre grupper fra 2014 til 2015, og til at moderasjon har preget årets lønnsoppjør. På dette grunnlaget ble jordbruket tilbudt en inntektsvekst fra 2015 til 2016 på 1 3/4 pst., tilsvarende en inntektsvekst på 10 1/2 pst. fra 2014 til 2016.

Med nær identiske tekniske forutsetninger som Jordbrukets forhandlingsutvalg hadde benyttet i kravet, hadde tilbudet en ramme på 90 mill. kroner.

I forhandlingsmøte 14. mai kl. 20 la Statens forhandlingsutvalg fram et revidert tilbud. Det reviderte tilbudet hadde en økonomisk ramme på 295 mill. kroner. Det ble foreslått å videreføre bevilgningen over kapittel 1150 uendret fra 2015 til 2016. Det var videre finansiert med 265 mill. kroner i økte målpriser og 30 mill. kroner av overførte midler. Verdien av jordbruksfradraget var beregnet til å bli uendret fra 2015. I det reviderte tilbudet hadde Statens forhandlingsutvalg kommet jordbruket i møte på flere viktige punkter, bl.a. ble det foreslått å videreføre dagens 18 produksjonsregioner for melk.

1.3 Utviklingen i jordbruket

Dette kapitlet belyser utviklingen i jordbruket i forhold til de mål og retningslinjer Stortinget har fastsatt. For jordbrukere som selvstendig næringsdrivende er det mange forhold, også utenfor forhandlingene, som påvirker inntektene og den løpende tilpasningen det enkelte år. Videre er jordbruket en ka-

pitalintensiv næring med langsiktige tilpasninger. Derfor vil det ofte kunne ta flere år før en ser målbare resultater som følge av justeringer i politikk og virkemidler. På denne bakgrunn må virkninger av den løpende politikken og endringer i virkemiddelbruken, vurderes over tid. Videre bør utviklingen i jordbruket vurderes opp mot helheten i virkemiddelbruken.

Norsk landbruk består av om lag 180 000 landbrukseiendommer og om lag 42 000 jordbruksbedrifter. Utviklingen for gårdsbruk med ganske like muligheter vil variere. Landbrukspolitikken må videre til enhver tid ta hensyn til kostnader og konkurransekraft, både for jordbruket og matindustrien. Alle ledd i verdikjeden er viktige for å oppnå et godt samlet resultat.

Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) har som hovedoppgave å legge fram og bearbeide et grunnlagsmateriale for jordbruksoppjøret. Materialet består av følgende tre rapporter:

- Totalkalkylen for jordbruket: Jordbrukets totalregnskap og budsjett. Beregningene viser registrerte og normaliserte tall for inntekter, kostnader, arbeidsforbruk, vederlag til arbeid og kapital og vederlag til arbeid og egenkapital.
- Referansebruksberegninger: Beregningene er basert på Norsk institutt for landbruksøkonomisk forsknings (NILF) driftsgranskninger, og brukes til å vurdere utslag av et oppjør for ulike produksjoner, distrikter og bruksstørrelser.
- Resultatkontrollen for gjennomføringen av landbrukspolitikken.

Inntektsutviklingen for jordbruket vurderes i avtalesammenheng med utgangspunkt i normaliserte regnskaper i Totalkalkylen, inkl. inntektsverdien av jordbruksfradraget ved ligningen. Totalkalkylen omfatter inntekter fra jord- og hagebruk, og inkluderer effekten av strukturendringer.

1.3.1 Matsikkerhet – nasjonal matproduksjon

I Innst. 285 S (2013–2014) sier komiteens flertall, bestående av medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, at:

«Det er et mål at norsk landbrukspolitikk skal stimulere til økt matproduksjon, med intensjon om økt selvforsyning, blant annet av hensyn til norske forbrukere og av beredskapshensyn.»

Det siste tiåret har det samlede produksjonsvolumet i jordbruket målt i faste kroner, økt med ca. 2 1/2 pst. Produksjonen av husdyrprodukter har økt med ca. 6 1/2 pst., mens produksjonen av planteprodukter har falt med vel 7 pst.

Det er særlig det kraftfôrbaserte husdyrholdet som har økt. I det grovfôrbaserte husdyrholdet ligger

produksjonen av kumelk relativt stabilt. Produksjonen av storfekjøtt er redusert med i overkant av 9 pst., men reduksjonen i mordyrtalet er i ferd med å flate ut. Produksjonen av sau og lammekjøtt har gått ned med 4 1/2 pst., perioden sett under ett. Produksjonen har også falt det siste tiåret for korn, frukt, poteter og blomster. Produksjonen av grønnsaker har økt med 10 1/2 pst., og fruktproduksjonen er redusert med ca. 13 1/2 pst. Produksjonen av bær er om lag uendret, perioden sett under ett. For storfekjøtt, korn og i grøntsektoren er det udekkede markedsmuligheter for norskprodusert vare. For egg, og særlig for svin, har det vært markedsoverskudd de siste årene. Fjorfekjøttmarkedet har økt sterkt i mange år. Produksjonen økte med 70 pst. fra 2006 til 2014. Som følge av blant annet oppmerksomhet rundt antibiotikaresistente bakterier i fjorfeproduksjonen, sank imidlertid salget av fjorfe kraftig mot slutten av 2014. For 2015 har BFJ budsjettert med en reduksjon i produksjonen på 14 pst.

Selvforsyningsgraden beskriver hjemmemarkedsandelen målt på energibasis, dvs. hvor mye av det vi spiser som er produsert i Norge. Fra 2005 til 2013 ble den redusert fra 52 til 47 pst. Selvforsyningsgraden sier ikke noe om opprinnelsen til innsatsvarene i produksjonen. Mange av jordbrukets produksjonsmidler importeres. Av det totale forbruket (grovfôr og kraftfôr) er vel 20 pst. importerte råvarer. Av flere grunner er andelen norske råvarer i kraftfôret redusert. Etter flere dårlige avlingsår var andelen norske råvarer i kraftfôret 46 pst. i 2014.

1.3.2 Landbruk over hele landet

I behandlingen av jordbruksoppgjøret 2014 uttalte en samlet næringskomité at det er avgjørende at landbrukspolitikken som føres gir trygg og sikker mat, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og en bærekraftig næring. Produktivitetutviklingen i jordbruket har i mange år vært større enn i andre næringer som følge av økt avling og ytelse per enhet, og gjennom redusert arbeidsinnsats som følge av teknologiske forbedringer og strukturendringer etc. Når markedet i hovedsak er avgrenset til innenlands forbruk, betyr det at samlet sysselsetting går ned. I Innst. 285 S (2013–2014) heter det bl.a. at:

«(...) Det skal satses på alternativ næringsutvikling for å gi grunnlag for en mer robust og fremtidsrettet landbruksproduksjon over hele landet.»

Måloppnåelsen for landbruk over hele landet belyses gjennom følgende parametere:

- arealutvikling og -fordeling
- geografisk fordeling av produksjon og arbeidsforbruk
- rekruttering og næringsutvikling i landbruket

AREALUTVIKLING OG -FORDELING

I perioden fra 2008–2013 ble over 94 000 daa areal godkjent til nydyrking. Omdisponeringen av dyrket mark er nå på det laveste registrerte nivået de siste 30 årene. I 2004 ble det satt et nasjonalt mål om at den årlige omdisponeringen skulle bli redusert til under 6 000 daa. Dette målet ble nådd i 2013, og for 2014 viser foreløpige tall at omdisponeringen er ytterligere redusert, til et nivå på 5 050 daa.

Reduksjonen i jordbruksareal i drift i perioden 1999–2014 har først og fremst skjedd på Vestlandet, i Agder-fylkene og i Nord-Norge.

GEOGRAFISK FORDELING AV PRODUKSJON OG ARBEIDSFORBRUK

Når det gjelder produksjonsutviklingen, er hovedbildet at økningen i produksjoner med vekst kommer i mer sentrale områder. Den sterke produksjonsøkningen av kylling har først og fremst kommet i Trøndelag, Rogaland og på Østlandet. I Trøndelag har eggproduksjonen økt betydelig, mens den er relativt stabil i andre områder. Veksten i grønnsaker på friland har kommet på Østlandet. Veksten i svinekjøttproduksjonen har i størst grad kommet i Rogaland.

For de grasbaserte produksjonene har produksjonen av storfekjøtt gått noe ned det siste tiåret. Den største reduksjonen har vært i Rogaland, Vestlandet og Trøndelag, mens produksjonen har økt på Østlandet. Produksjonen av sau og lam øker mest på Østlandet. Den øker også i Trøndelag, mens den har falt noe i øvrige landsdeler.

For perioden 1999–2013 er arbeidsforbruket redusert med knapt 40 pst. Størst har nedgangen vært i Agder-fylkene og Telemark, med en nedgang på 46,8 pst., mens Rogaland og Østlandet har den laveste reduksjonen i arbeidsforbruk, med henholdsvis 30,1 pst. og 34,9 pst. Endring i fordelingen av arbeidsforbruket inndelt etter virkeområdet for de distriktpolitiske virkemidlene påvirkes sterkt av endringer i melkeproduksjonen.

REKRUTTERING OG NÆRINGSUTVIKLING

Flere virkemidler over jordbruksavtalen skal bidra til næringsutvikling, rekruttering og likestilling i landbruket. Virkemidlene er hovedsakelig finansiert innenfor Landbrukets utviklingsfond (LUF). Regionale bygdeutviklingsprogram synliggjør de regionale prioriteringene i virkemiddelbruken.

De fylkesvise midlene til næringsutvikling har et todelt formål. De skal bidra både til utvikling av ny næringsvirksomhet på landbrukseiendommen, og til utvikling og modernisering av landbruket generelt.

I 2014 innvilget Innovasjon Norge støtte til 1 308 søknader. Antall innvilgede søknader er noe lavere enn i 2013. Samlet tilsagnssum for tilskudd var i

overkant av 508 mill. kroner. Om lag 74 pst. av tilskuddene ble gitt til jord- og hagebruk, 20 pst. til andre bygdenæringer og om lag 6 pst. til bioenergiltak. Gjennomsnittlig beløp for tilskudd var 388 500 kroner. Det er stor etterspørsel etter investeringsvirkemidler i landbruket. Fylkesmennene har i 2014 innvilget totalt 72,3 mill. kroner i BU-midler til 642 utrednings- og tilretteleggingstiltak. Disse midlene blir ofte brukt i en tidlig fase for utvikling av landbruksbaserte næringer, og i samfinansiering med andre lokale og regionale aktører. Rentestøtte er en del av BU-ordningen, og reguleres av forskrift om midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket. Det ble i 2014 gitt rentestøtte til en låneramme på i alt 1 009 mill. kroner (inkl. overføring av ramme fra tidligere år).

De sentrale BU-midlene brukes til prosjektrettet virksomhet og tiltak av landsomfattende karakter. Rammen for de sentrale BU-midlene i 2014 var på 17 mill. kroner. Av midlene ble 8 mill. kroner forvaltet av Innovasjon Norge, mens 9 mill. kroner ble disponert av Landbruks- og matdepartementet (LMD). Ordningen med sentrale BU-midler forvaltet av Innovasjon Norge ble i jordbruksoppgjøret 2014 vedtatt avvirket fra 2015.

I jordbruksoppgjøret 2013 ble det satt av 6 mill. kroner per år i tre år fra 2014 til fjellandbruket. Målet er å styrke grunnlaget for bærekraftig verdiskaping i fjellområdene gjennom økt vare- og tjenesteproduksjon basert på landbrukets ressurser, både innenfor tradisjonelt landbruk og annen landbruksbasert næringsutvikling. Ordningen inkluderer 6 fylker. I perioden 2012–2014 har det vært satt av 9 mill. kroner til arktisk landbruk over jordbruksavtalen. I 2014 ble det innvilget 6,25 mill. kroner til 16 nye prosjekter, og i alt er 24 prosjekter tildelt midler til arktisk landbruk. Det er lagt vekt på å styrke produksjoner som er typisk for det arktiske landbruket, og som kan inngå i en felles arktisk merkevare.

I jordbruksoppgjøret 2010 ble det avsatt 4,5 mill. kroner til prosjektet Velg Landbruk, som ble avsluttet våren 2014. Prosjektets formål var å styrke rekrutteringen til landbruksutdanning på alle nivå.

Fylkeskommunene ble tildelt 20 mill. kroner til arbeid på landbruks- og matområdet i 2014, fordelt etter samme fordelingsnøkkel som de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene. Målet for ordningen er å bidra til rekruttering og kompetanseheving av næringsutøvere som kan ivareta og styrke verdiskapingen i landbruket.

KIL-midlene forvaltes av Matmerk og skal bidra til kompetanseutvikling for yrkesutøvere innen primærlandbruket, eller tilleggsnæringer til primærlandbruket. I 2014 ble 13 søknader om støtte innvilget. Til sammen ble det gitt tilsagn om tilskudd på 5,85 mill. kroner.

Forskningsmidlene over jordbruksavtalen forvaltes av et eget styre oppnevnt av avtalepartene. Formålet med midlene er å bidra til å dekke opp jordbrukets behov for forskning med hovedvekt på anvendt kunnskap. I 2014 var det satt av 53 mill. kroner til forskningsmidler over jordbruksavtalen.

Stiftelsen Matmerk har som formål å styrke konkurransevnen til norsk matproduksjon og å styrke omdømmet til norske matprodukter hos norske forbrukere. Dette skjer gjennom arbeid med kvalitetsstyring, kompetanse og synliggjøring av norske konkurransefortrinn og norsk opprinnelse overfor forbrukere, matprodusenter og marked. Matmerk administrerer og videreutvikler Kvalitetssystem i landbruket (KSL), godkjennings- og merkeordningen for Inn på tunet, merkeordningene Nyt Norge, Beskyttede betegnelser og Spesialitet, samt KIL, generisk markedsføring av økologisk mat og enkelte andre prosjekter.

Utviklingsprogrammet samler og integrerer satsingen som tidligere lå i Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv og i Reinprogrammet. Målet med programmet er å øke verdiskapingen for primærleddet, øke kunnskapen om lokalmat og regionale konkurransefortrinn, og bidra til økt vektlegging av kvalitet. Reiselivssatsingen over programmet består i stor grad av omdømmeaktiviteter og store tema-kampanjer. Budsjettrammen for utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv var på 66 mill. kroner i 2014, mens rammen for Reinprogrammet var 8,2 mill. kroner (bevilget over Reindriftsavtalen). Matstreif og deltagelsen på Internationale Grüne Woche (IGW) i Berlin er de to viktigste omdømme-prosjektene i programmet.

Satsingen på bioenergi gjennom Bioenergiprogrammet skal bidra til mer miljøvennlige energiløsninger både i landbruket og i andre sektorer, og samtidig gi mulighet for økt verdiskaping for skogeiere. Det ble innvilget støtte til i underkant av 200 prosjekter. Dette er omtrent like mange saker som i 2013. Samlet tilsagn var på 65 mill. kroner fra bevilgningen over LUF.

Skogbruk og trebasert industri er en viktig verdikjede i Norge. Skogbruket og trebasert industri hadde en samlet omsetning på 43 mrd. kroner og sysselsatte i underkant av 24 000 personer i 2012. Av disse er rundt 6 800 sysselsatt i skogbruket.

Stående kubikkmasse i den norske skogen er på om lag 900 mill. m³ og den årlige tilveksten er på om lag 25 mill. m³. I 2014 var avvirkningen til industri på i underkant av 10 mill. m³. Dette er den høyeste avvirkningen siden 1990-tallet, og er en økning på 10 pst. fra 2013. Innvilgningsrammen til skogbruk over Landbrukets utviklingsfond var i 2014 på 204 mill. kroner. Gjennom ordningen for tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK) ble det i 2014

avsatt totalt 161 mill. kroner. Av det totale beløpet til NMSK ble det bevilget 89 mill. kroner til veibygging, taubane mv. i 2014. Totalt ble det investert i underkant av 150 mill. kroner i skogsbilveier, og i underkant av 40 mill. kroner i traktorveier.

Målet med prosjektet «Friskere geiter» er å få kontroll med CAE (Caprin Artritt Encephalitt), byllesjuka og paratuberkulose hos geit. De siste saneringene ble gjennomført i 2013. Det kan gis kompensasjonstilskudd inntil 3 år etter sanering. Derfor vil det bli gitt tilskudd til og med 2016.

4 mill. kroner av avsetningen over LUF ble overført til Sametingets midler til næringsformål i 2014. Midlene skal stimulere til næringsutvikling i landbruket i samiske områder, og skal brukes til investerings- og utviklingstiltak av mer varig karakter. Det ble også avsatt 1,5 mill. kroner til konfliktforebyggende tiltak mellom jordbruk og reindrift i 2014. I tillegg ble det avsatt 1,45 mill. kroner til samme formål over reindrifftsavtalen.

1.3.3 Økt verdiskaping – inntekts- og kostnadsutviklingen

INNTEKTS- OG KOSTNADSUTVIKLING

Gode inntektsmuligheter er en forutsetning for økt matproduksjon og at dyktige næringsutøvere, og ikke minst ungdom, skal se på jordbruk som en interessant arbeidsplass for framtida. I Innst. 285 S (2013–2014) sier komiteen:

«Komiteen mener gode inntektsmuligheter er en forutsetning for økt matproduksjon. Gode inntektsmuligheter er nødvendig for at næringen skal rekruttere kompetent arbeidskraft, og at unge mennesker skal finne en fremtid innen jordbruket.»

Årets beregninger viser en økning i vederlag til arbeid og egenkapital fra 2013 til 2014 på 7,6 pst., eller 22 000 kroner per årsverk. Fra 2014 til 2015 budsjetteres det med en økning på 8,7 pst., tilsvarende 26 900 kroner per årsverk. Inntektsveksten per årsverk fra 2013 til 2014 er noe svakere enn det som ble lagt til grunn i fjor. Det er budsjettert med en økning fra 2014 til 2015, som er klart sterkere enn for gjennomsnittet av lønsmottakerne. De viktigste enkeltårsakene til inntektsveksten er økte inntekter fra melk og kjøtt, herunder bedre markedsbalanse for svin og fall i rentekostnaden i 2015.

Tabell 3.5 i proposisjonen viser BFJs beregninger av vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, inkl. virkningen av jordbruksfradraget, for referansebrukene i årene 2013–2015.

Med unntak av korn, egg/planteprodukter og fjørfekjøtt/planteprodukter, viser alle referansebrukene en økning i inntekter både fra 2013 til 2014 og fra 2014 til 2015. Referansebruksberegningene for perioden 2013–2015 viser også at større bruk har

større inntekt, målt per årsverk, enn mindre bruk, og at inntektsveksten per årsverk øker med økende bruksstørrelse. Inntektsveksten i hele perioden er stor for det grasbaserte husdyrholdet. Som i Totalregnskapet er fallende rente en viktig årsak til inntektsvekst i 2015.

Kostnadene økte med 2,9 pst. fra 2013 til 2014. Driftskostnadene økte med 4,1 pst. Den relativt sterke økningen skyldes særlig økning i kostnadene til gjødsel, kraftfôr og plantevernmidler.

Fra 2014 til 2015 regner BFJ med en samlet kostnadsreduksjon på -0,4 pst.

UTVIKLING I SYSSELSETTING

Jordbruket stod for 1,9 pst. av samlet sysselsetting i Norge i 2014, mot 4,1 pst. i 1999. I tillegg leverer mange foretak varer og tjenester til landbruket, og det er omfattende virksomhet knyttet til foredling og omsetning av landbruksvarer. Det regnes nå med en årlig reduksjon i arbeidsforbruket på 2,2 pst. Med disse forutsetningene er nedgangen i arbeidsforbruk anslått til i underkant av 1 100 årsverk per år fra 2011–2016. Reduksjonen i antall jordbruksbedrifter er avtagende, og er nå på om lag 2 pst. per år.

STRUKTURUTVIKLING

Antall jordbruksbedrifter er redusert med 22,5 pst., eller om lag 11 000 bedrifter, fra 2005–2015. Gjennomsnittlig areal per jordbruksbedrift har økt fra 195 daa i 2005 til 230 daa i 2014. Det har vært en vesentlig strukturendring i alle produksjoner. I 2014 var det 9 097 jordbruksforetak med melkeproduksjon, når samdrifter regnes som ett foretak. Dette innebærer en reduksjon i antall bedrifter med melkeproduksjon på 42,8 pst. i perioden 2005–2014. Gjennomsnittlig antall melkekyr per melkebruk har økt fra 17 i 2005 til 24,6 i 2014, en økning på 47,3 pst.

Antall daa korn per bedrift med kornproduksjon økte fra 194 daa i 2005 til 250 daa i 2014. Gjennomsnittlig sauebesetning økte fra 55 til 62 sauer. Antallet verpehøner per bedrift økte fra ca. 4 000 til 7 400, når bedrifter med under 500 høner holdes utenfor. Gjennomsnittlig besetningsstørrelse for jordbruksbedrifter med purker økte fra 47 til 78 purker per bedrift i samme periode. Andelen leid areal er i gjennomsnitt om lag 44 pst.

OVERFØRINGENE TIL JORDBRUKET

OECDs PSE-analyser (Producer Support Estimate) viser næringsstøttens andel av jordbrukets samlede brutto inntekt. Beregningene omfatter både budsjettstøtte og virkning av importvernet (skjermingsstøtte). Norge har, sammen med Sveits, Sør-Korea, Japan og Island, den mest omfattende jordbruksstøtten blant OECD-landene.

Støttenivået i Norge målt ved PSE-prosenten har i gjennomsnitt vært om lag 57 de siste årene. PSE-prosenten i gjennomsnitt for OECD-land var 18 i 2013.

1.3.4 Bærekraftig utvikling – miljø og klima

1.3.4.1 MILJØ OG KLIMA

Nasjonalt miljøprogram har som hovedmål å sikre et åpent og variert jordbruks- og kulturlandskap, og å sikre at et bredt utvalg av landskapstyper og særlige verdifulle biotoper og kulturmiljøer ivaretas og skjottes. Satsingen skal også bidra til at jordbruksproduksjonen fører til minst mulig forurensning og tap av næringsstoffer til luft og vann. Programmet består av både tilskuddsordninger og miljøkrav i forskrift om produksjonstilskudd.

De store ordningene over nasjonalt miljøprogram er areal- og kulturlandskapstilskuddet og tilskudd til dyr som beiter på innmark og utmark. Det var registrert om lag 2,2 mill. beitedyr i utmark i 2014.

Klima- og miljøprogrammet skal bidra til å oppnå landbrukspolitikkenes målsettinger på klima- og miljøområdet gjennom utredninger og informasjonstiltak. I 2014 ble 6 mill. kroner fordelt til fylkesvise tiltak og 12 mill. kroner til sentrale tiltak. Av de sentrale tiltakene ble det innvilget støtte til 25 prosjekter innen fagområdene klimatilpasning, klimagassutslipp/karbonbinding, forurensning og kulturlandskap/biologisk mangfold.

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket består av 22 områder som representerer variasjoner av jordbrukets prioriterte kulturlandskap med spesielle verdier knyttet til biologisk mangfold og kulturminner og kulturmiljøer. Finansieringen av ordningen er en samfinansiering mellom LMD (8 mill. kroner i 2014) og Klima- og miljødepartementet (6 mill. kroner i 2014).

De regionale miljøprogrammene (RMP) omfatter en sentral del av de miljørelaterte tiltakene og virkemidlene over jordbruksavtalen. I 2014 ble det utbetalt nær 426 mill. kroner i tilskudd til 22 100 foretak for gjennomførte tiltak innenfor de regionale miljøprogrammene i vekstsesongen 2013. Det er stor variasjon i prioriteringer av tiltak mellom de ulike fylkene. Den ulike prioriteringen av tiltak mellom fylker viser behovet for å kunne tilpasse innretningen av miljøvirkemidlene til regionale utfordringer, noe som er i tråd med intensjonen for ordningen.

Formålet med Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) er å ivareta natur- og kulturminneverdiene i kulturlandskapet, samt redusere forurensningen fra jordbruket med utgangspunkt i lokale behov, utfordringer og målsettinger.

Totalt ble det i 2014 innvilget midler til over 3 800 prosjekter med samlet tilsagn på 167 mill. kroner. Det gis tilskudd på inntil 70 pst. av kostnads-

overslag. Om lag 64 pst. av midlene gikk i 2014 til investeringstiltak for å fremme verdier i kulturlandskap, kulturmiljøer og biologisk mangfold, mens 28 pst. av midlene gikk til tiltak for å redusere forurensning til vann.

Forskrift om Tilskudd til drenering av jordbruksjord trådte i kraft i juni 2013. Det ble satt av 100 mill. kroner til tilskudd til drenering for 2014, men kun innvilget søknader for 62 mill. kroner.

Det gis fylkesvis driftsstøtte til 750 beitelag fra RMP og dette omfatter 75 pst. av sau og 30 pst. av storfe på utmarksbeite.

I jordbruksoppgjøret 2012 ble det igangsatt et 3-årig prosjekt i regi av Norsk gartnerforbund: Energi-effektivisering og redusert klimautslipp i veksthussektoren. Prosjektet har hatt en ramme på 1 mill. kroner per år fra 2013–2015. Sektoren har hatt en betydelig reduksjon i energiforbruk de senere år.

1.3.4.2 ØKOLOGISK PRODUKSJON OG FORBRUK

Det er et mål at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk i 2020. Det legges vekt på at satsingen skal bidra til balanse mellom produksjon og etterspørsel.

Samlet for alle produktgrupper økte omsetningen av økologiske produkter i dagligvarehandelen med 26 pst. fra 2013 til 2014. De sterkeste driverne til veksten var økt salg av grønnsaker, frukt og barne-mat. Omsetningsstatistikken skiller ikke mellom norskproduserte og importerte varer. Det produseres imidlertid ikke økologisk barnemat i Norge. Det er grunn til å tro at den økte omsetningen av frukt og grønt også i stor grad er basert på import. De økologiske arealene i 2014 var på 461 000 daa, og utgjorde om lag 4,7 pst. av det totale jordbruksarealet. Dette er en reduksjon på 3,5 pst. sammenliknet med 2013. Det var nedgang i de fleste typer økologiske arealer, med unntak av arealer med økologisk hvete. Arealer med økologiske grønnsaker gikk tilbake med 18 pst.

Antall økologisk sau og lam utgjør 4,5 pst., mens økologisk storfe utgjør 3,3 pst. av totalt antall storfe.

Det ble satt av 32 mill. kroner for 2014 til utviklingsprosjekter innen økologisk landbruk. I tillegg ble det satt av 2 mill. kroner til generisk markedsføring over Matmerks bevilgning til informasjonsarbeid om økologiske produksjonsformer og produkter.

1.4 Utvikling i foredlings- og omsetningsledd

Produksjonsverdien i nærings- og nytelsesmiddelindustrien i 2014 var ifølge SSB om lag 185 mrd. kroner (inkl. fisk, drikkevarer og tobakk). Økningen fra 2013 var på 7,7 pst. Næringsmiddelindustrien bidro med 42,4 mrd. kroner i verdiskaping i 2014, ifølge SSB. Norsk næringsmiddelindustri (ekskl. fiskevarebransjen) har fått redusert sin hjemme-

markedsandel de siste årene. Hjemmemarkedsandelen målt i verdi er anslått til om lag 80 pst., mens den i 1995 utgjorde 89 pst.

Prisutviklingen internasjonalt varierer. For den norske RÅK-industrien er prisutviklingen i EU-markedet mer relevant enn verdensmarkedsprisen. I tillegg til internasjonal prisutvikling, har endringer i valutakurser stor betydning for norsk jordbruk og matindustri.

1.4.1 Prisutviklingen på matvarer

Forbrukerprisene på mat i Norge var nominelt forholdsvis stabile fra sommeren 2009 til januar 2013, ifølge SSBs konsumprisindeks. Siden da har forbrukerprisene i Norge steget klart mer enn i Sverige og Danmark. Den nyeste forbruksundersøkelsen (2012) viste at 11,8 pst. av husholdningenes konsum gikk til mat og alkoholfrie drikkevarer. Det er samme konsumandel som i forrige forbruksundersøkelse (2007–2009).

Til tross for en lav konsumandel sammenlignet med andre land, er det likevel et høyt prisnivå for matvarer i Norge sammenlignet med andre europeiske land og våre naboland. Statistikken viser at prisnivået på mat i Norge i 2013 var 11 pst. høyere enn i Danmark, og 19 pst. høyere enn i Sverige.

1.4.2 Industri og konkurranseforhold

Produksjonen i norsk jordbruk og næringsmiddelindustri har vært jevnt økende over tid. Den samlede norske produksjonen av kjøtt (storfe, svin, fjørfe og sau) sank imidlertid med 0,3 pst. i 2014. Forbruket av kylling har økt sterkt de siste årene og produksjonskapasiteten er utvidet. Stor svikt i etterspørselen gjør at produsentenes kontrakter nå er redusert med 14 pst. i gjennomsnitt for 2015. I eggsektoren er det fortsatt en krevende markedsituasjon med overskudd som følge av store investeringer de siste årene. Etter flere år med overskudd, markedsregulerende tiltak og lave priser i svinesektoren, bedret markedsituasjonen for svin seg i 2014. Det prognoseres balanse i 2015.

Importen av meieriprodukter økte med ca. 9 pst. i 2014, og importen av yoghurt økte relativt sett sterkest. Totalt økte produksjonen av norsk ost med 1,7 pst., mens importen av ost økte med 5 pst.

Til tross for høy norsk produksjon fortsetter importen av landbruksvarer å øke, og importkonkurransen er krevende for næringen. Som vist i figur 4.7 i proposisjonen ble det i 2014 importert landbruksvarer til en verdi av 53,2 mrd. kroner, en økning på 7 pst. sammenlignet med 2013. Viktige importvarer er råvarer til kraftfôr, vin, bakervarer, oljer og sjokolade. Litt under halvparten av importen av landbruksvarer er import av matvarer (ikke dyre- og

fiskefôr) som er i direkte konkurranse med norsk produksjon.

Bearbeidede landbruksprodukter som omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK), er spesielt utsatt for økt importkonkurranse. Importen er økende, og i 2014 ble det importert RÅK-varer til menneskemat til en verdi av 10,1 mrd. kroner. Dette er en økning på 10 pst. fra 2013. For norsk næringsmiddelindustri er det en utfordring å beholde eller øke markedsandelen innenfor det voksende markedet for bearbeidede landbruksvarer. Rundt 70 pst. av matkornet, 20 pst. av bær- og fruktproduksjonen og 14 pst. av melkeproduksjonen inngår i produksjonen av RÅK-varer.

Rundt 90 pst. av RÅK-vareimporten til Norge kommer fra EU, og da i særlig grad fra våre nærmeste naboland. Utviklingen i råvareprisene i Norge sammenlignet med EU er således et sentralt element i konkurransevilkårene for industrien, og for avsetning av norske jordbruksprodukter.

Dagligvaremarkedet har de siste tiårene vært preget av en økende vertikal integrasjon, noe som påvirker konkurranseforholdene for matindustrien. Det er utviklet nye grossist- og distribusjonsløsninger, og dagligvarekjedene kontrollerer i dag en svært stor andel av distribusjonen av dagligvarer.

Coops oppkjøp av ICA Norge har medført at det nå er tre store dagligvarekjeder som kontrollerer om lag 96 pst. av markedet. Bunnpriskjeden, som har om lag 3 pst. av markedet, har innkjøps- og distribusjonsavtale med REMA 1000. For matindustrien betyr dette at det nå bare er tre alternative salgskanaler å forholde seg til.

1.5 Importvernet og internasjonale forhold

Importvernet for landbruksvarer

Regjeringen vil balansere ulike hensyn i den nasjonale forvaltningen av importvernet, og i internasjonale handelsforhandlinger om landbruksvarer. For forbrukerne vil økt handel med landbruksvarer kunne gi et bedre vareutvalg og lavere matvarepriser. Regjeringen vil avveie ulike hensyn mot hverandre i samsvar med regjeringens mål for landbrukspolitikken, der også hensynet til forutsigbarhet for næringen tillegges vekt.

WTO Landbruksavtalen og nye forhandlinger

Uruguay-runden, med multilaterale forhandlinger om regelverk knyttet til handel, resulterte i opprettelsen av Verdens Handelsorganisasjon (World Trade Organisation – WTO) 1. januar 1995. Samtidig ble det etablert egne avtaler om landbruk (Landbruksavtalen) og om sanitære og plantesanitære forhold (SPS-avtalen). Landbruksavtalen legger viktige rammebetingelser for den nasjonale landbrukspoli-

tikken gjennom forpliktelser og rettigheter på de tre områdene markedsadgang, internstøtte og eksportsubsidier. Norge er bundet av disse forpliktelsene inntil en ny landbruksavtale kommer på plass.

1. august 2004 ble det vedtatt et rammeverk som la føringer for de videre forhandlingene for landbruksvarer, industrivarer inkl. fisk, tjenester og forenkling av handelsprosedyrer. Dette rammeverket lå til grunn for ministererklæringen som ble vedtatt i desember 2005. På bakgrunn av ministererklæringen fra 2005 ble det forhandlet fram avtaletekster for landbruk og industrivarer, inkl. fisk. Forhandlinger på ministermøtet i juli 2008 om ferdigstilling av disse tekstene stoppet opp, da det viste seg at avstanden mellom enkelte av aktørene – på sentrale punkter – var for stor. På ministerkonferansen i desember 2013 oppnådde WTOs 160 medlemsland enighet på flere områder, blant annet om handelsforenkling. På landbruksområdet ble det enighet om ministerbeslutninger vedrørende tollkvoteadministrasjon og matvaresikkerhet for utviklingsland, i tillegg til en ministererklæring om å utvise tilbakeholdenhet i bruken av alle former for eksportstøtte i påvente av en endelig avtale der eliminering av slike støtteordninger inngår. Resultatet på ministerkonferansen åpner muligheten for å gjenoppta forhandlingene om kjerneområdene i Doha-runden; markedsadgang for landbruksvarer, industrivarer, fisk og tjenester, subsidier og oppdatering av WTO-regelverket.

Forhandlingsprosessen i 2014 og 2015 har vært preget av begrenset framgang.

Import fra u-land

Verdien av importen av landbruksvarer fra alle u-land utgjorde 13,6 mrd. kroner i 2014, tilsvarende om lag 25 pst. av totalimporten. U-landsimporten er klart størst fra Brasil med en importverdi på 4,6 mrd. kroner. Importen fra de fattigste landene (nulltoll-land) utgjorde bare 1,2 pst. av den totale importen av landbruksvarer i 2014.

EUs felles landbrukspolitik og forhandlinger med EU

Landbrukspolitikken er ikke en del av EØS-avtalen. Utviklingen av EUs felles landbrukspolitik har likevel betydning for norsk landbruk og næringsmiddelindustri. Prisutviklingen på landbruksproduktene i EU påvirker omfanget av grensehandelen og konkurransekraften til næringsmiddelindustrien.

Landbrukspolitikken i EU (CAP) gjennomgikk en stor reform i 2003. Etter noen års erfaring med den nye landbrukspolitikken, ble det vedtatt en ny reform i 2013. Denne reformen innebærer i betydelig grad en videreføring av tidligere reformer, men med justeringer av virkemiddelbruken. Reformen gjennomføres fra 2015. Mer enn 80 pst. av støtten til landbruket i EU

er nå produksjonsuavhengig støtte. Det er fortsatt store ulikheter i støttenivå mellom land, og innen land i EU. Den nye reformen tar sikte på å jevne ut disse forskjellene. EU er verdens største importør – og verdens største eksportør – av landbruksvarer. Reformen legger opp til fortsatt styrking av konkurransevnen for landbruket i EU.

FORHANDLINGER MED EU

I henhold til EØS-avtalens artikkel 19 skal EU og Norge søke å gradvis liberalisere handelen med basislandbruksvarer innenfor rammen av partenes landbrukspolitik, og på en gjensidig fordelaktig måte.

Norge og EU har inngått to artikkel 19-avtaler som trådte i kraft henholdsvis 1. juli 2003 og 1. januar 2012. Første forhandlingsrunde mellom Norge og EU om en ny artikkel 19-avtale ble gjennomført i februar 2015.

1.6 Hovedtrekk i avtalen

I utformingen av avtalen har partene særlig lagt vekt på avtalen mellom regjeringspartiene og samarbeidspartiene av 28. mai 2014 og Stortingets behandling av jordbruksoppgjøret i 2014, jf. Innst. 285 S (2013–2014).

Mens inntektsveksten i jordbruket i 2015 er beregnet til 8,7 pst., har moderasjon preget årets lønnsoppgjør. Lønnsveksten i Norge er på vei nedover. LO/NHO-oppgjøret og statsoppgjøret ga enighet om en ramme på 2,7 pst. for 2015. Det er lavere enn SSBs anslag for lønnsveksten så sent som midt i mars. Det er grunn til å tro at utviklingen med lavere lønnsvekst enn tidligere fortsetter i 2016, som årets jordbruksoppgjør i hovedsak dreier seg om.

Internasjonale forhold påvirker i økende grad rammebetingelsene for jordbruket og matindustrien. Importen av jordbruksprodukter er økende. Internasjonalt faller prisene på jordbruksprodukter. Det gjør at forskjellen mellom norske og internasjonale priser øker, selv om det varierer mellom produkter og markeder. Matsektorens konkurransekraft må være en viktig premis for utformingen av jordbruksavtalene, både på kort og lengre sikt. Det er avgjørende for å opprettholde en høy hjemmemarkedsandel og målet om økt matproduksjon i Norge. Hensynet til matsektorens konkurransekraft, markedssituasjonen og behovet for prisnedskrivingsordninger over budsjettet, tilsier tilbakeholdenhet med prisøkninger.

Et jordbruk med høyere produktivitet og lavere kostnader er et mer konkurransedyktig jordbruk som på en bedre måte kan møte framtida. Det er et viktig grunnlag for et fortsatt sterkt jordbruk over hele landet. De offentlige rammebetingelsene må utformes slik at bøndene kan utnytte produksjonskapitalen mer effektivt. I dimensjoneringen av de økonomiske virkemidlene mener regjeringen det er viktig å prio-

ritere bruk som har ressursgrunnlag til å være heltidsbruk og en arbeidsplass for profesjonelle utøvere.

Regjeringen vil prioritere å styrke landbruket gjennom forenkling av lover, regler og støtteordninger. Det ble gjennomført 26 større og mindre forenklinger i fjorårets jordbruksoppgjør. I den inngåtte avtalen gjennomføres det ytterligere 14 forenklingstiltak.

Gode inntektsmuligheter er et viktig virkemiddel for å sikre tilstrekkelig rekruttering og å nå de landbrukspolitiske målene over tid. Inntektsutviklingen har alltid hatt avgjørende betydning for rammen i jordbruksoppgjørene. Årets tall viser en inntektsutvikling fra 2014 til 2015 som er klart sterkere enn avtalen med samarbeidspartiene la til grunn.

1.6.1 Grunnlagsmaterialet

Utviklingen i viktige indikatorer fra Budsjett-nemnda for jordbruket (BFJ) er gjengitt i kapittel 3 i proposisjonen.

Årets totalalkyle viser at sektorens gjennomsnittlige vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 7,6 pst. i 2014. For 2015 budsjetterer BFJ med en økning på 8,7 pst. Økte inntekter fra melk og kjøtt, pluss sterk reduksjon i rentekostnaden, er vesentlige årsaker til økningen. I flere år har det vært overproduksjon av svinekjøtt. For 2015 er det budsjettert med markedsbalanse. Iht. avtalesystemet har jordbruket det økonomiske ansvaret for overproduksjon for målprisprodukter, og i forhandlingssammenheng må det korrigeres for den klart forbedrede markedsbalansen i svinekjøttmarkedet. Korrigert for dette forholdet øker inntekten med 6,6 pst. både i 2013 og 2014.

Referansebrukene bygger på regnskapstall fra 2013 i NILFs driftsgranskinger, som Budsjett-nemnda har regnet fram til 2015. Driftsgranskingsbrukene er valgt ut blant foretak over en minstegrense, mht. økonomisk driftsomfang. Referansebrukene viser, i gjennomsnitt, en enda sterkere inntektsvekst fra 2013 til 2014, og fra 2014 til 2015 enn totalalkylen. Særlig sterk er inntektsveksten for det grasbaserte husdyrholdet, poteter/korn og kombinasjonen korn/svin, hvor bedre markedsbalanse i svineholdet har stor betydning for resultatforbedring. Inntektsutviklingen er klart svakere for korn og kombinasjonene korn/egg og planteprodukter/fjorfe/kjøtt. For de to siste betyr negativ markedsbalanse/markedsutvikling mye for resultatutviklingen.

Avtalepartene er enige om å inkludere verdien av jordbruksfradraget ved vurdering av inntektsutviklingen i jordbruket. For 2015 har BFJ beregnet at jordbruksfradraget har en verdi før skatt på 31 900 kroner per årsverk.

1.6.2 Rammen

Jordbrukets brutto inntekter består av inntjening fra markedet og overføringer fra staten. Oppbyggingen av rammen er basert på anslag for utviklingen i jordbrukets produksjon, kostnadsutvikling, arbeidsforbruk og anslag på lønnsvekst for andre grupper, jf. tabell 6.2. For de makroøkonomiske størrelsene har partene i stor grad lagt til grunn SSBs prognoser i Økonomisk utsyn. Fra 2014 til 2015, er det lagt til grunn en årslønnsvekst for lønsmottagere på 2,7 pst. For 2016 har partene benyttet 3,1 pst., som SSB anslo i mars. I lys av LO/NHO- og statsoppgjøret for 2015, kan det nå synes noe høyt. Avtalepartene har lagt følgende tekniske forutsetninger for rammen:

- Økning i produksjonsvolumet på 0,5 pst. fra 2015 til 2016.
- Prisøkning på 2,2 pst. i gjennomsnitt for inntektsposter som ikke er avtaleregulert. Disse utgjør om lag 38 pst. av brutto markedsinntekter.
- Vekst i volumet av ikke-varige driftsmidler med 0,1 pst. fra 2015 til 2016.
- Prisøkning på jordbrukets ikke-varige driftsmidler på 2,5 pst. fra 2014 til 2015.
- Kapitalslit og leasing er beregnet av budsjett-nemndas sekretariat med grunnlag i samme investeringsnivå i 2015 som i 2014, generell prisvekst på 2,0 pst., og 0,3 prosentpoeng reduksjon i bankenes utlånsrente.
- Normalisert rentekostnad er beregnet med samme forutsetninger og økning i lånemassen til en samlet næringsgjeld på 57 mrd. kroner.
- 2,2 pst. reduksjon i arbeidsforbruk, som prognosert av budsjett-nemnda.
- 2,7 pst. lønnsøkning for andre grupper fra 2014 til 2015 og 3,1 pst. fra 2015 til 2016.

Totalt gir disse anslagene en prognosert økning i brutto inntekter som følge av økt produksjon og prisøkning i sektorer uten målpris på 405 mill. kroner. Prognosert kostnadsvekst blir 580 mill. kroner.

Totalalkylen viser at jordbrukets inntekter er budsjettert å øke med 8,7 pst. fra 2014 til 2015. Korrigert til samme markedsbalanse i svineholdet begge år, er inntektsveksten beregnet til 6,6 pst. Det betyr at inntektsveksten i 2015 ligger an til å bli om lag 3 prosentpoeng høyere enn forutsatt i 2014, og nesten 4 prosentpoeng større enn for andre grupper.

I den inngåtte avtalen er partene enige om en ramme for oppgjøret på 400 mill. kroner, med grunnlag i prognoser for kalenderåret 2016, for endringer i inntekts- og kostnadsposter som ikke er avtalebestemt.

Partene er enige om en finansiering av rammen som vist i tabell 1. Det gjennomføres målprisøkninger fra 1. juli 2015 med en årsvirkning på 315 mill.

kroner. Bevilgningene til gjennomføring av jordbruksavtalen økes med 45 mill. kroner i 2016, og det disponeres 30 mill. kroner i overførte midler. Ram-

men og forutsetningene i tabell 6.2 gjør at utnyttningen av jordbruksfradraget vil øke med om lag 10 mill. kroner.

Tabell 1 Økonomisk ramme for avtalen.

	Mill. kroner
Endring i målpriser fra 1.7.2015	315
Endret bevilgning på kap. 1150 i 2016	45
Overførte midler fra 2014	30
Endret verdi av jordbruksfradraget	10
SUM	400

Rammen legger grunnlag for en inntektsøkning per årsverk på 3 ¾ pst. fra 2015, før oppgjør, til 2016. Dette tilsvarer om lag 13 000 kroner per årsverk. Økningene i målpriser vil få inntektseffekt fra 1. juli 2015. Forutsatt at prisøkningen realiseres fullt ut, vil inntekten i 2015 øke med om lag 1 ¾ pst. i 2015 og ytterligere 2 pst. i 2016. Avtalen legger til rette for en inntektsvekst per årsverk på 12 ¾ pst. fra 2014–2016. Korrigert for bedret markedsbalanse for svin blir inntektsveksten om lag 10 ½ pst. fra 2014–2016.

1.6.3 Fordeling på priser og tiltak

Foreslåtte endringer i målprisene er vist i tabell 6.4 i proposisjonen. Målprisene økes innenfor en samlet ramme på 315 mill. kroner.

Bevilgningene på kapittel 1150, Til gjennomføring av jordbruksavtalen, foreslås endret som vist i

tabell 6.5 i proposisjonen. Satsendringer på de enkelte ordningene går fram av vedlegg til sluttprotokollen.

Budsjettnemndas sekretariat har beregnet det isolerte utslaget av pris- og tilskuddsendringer i avtalen på referansebrukene, jf. tabell 2. Beregningen inkluderer forutsetninger om pris- og kostnadsendringer, og økt utnytting av jordbruksfradraget, tilsvarende forutsetningene for rammen. Beregningen inkluderer ikke volumendringer fra 2015 til 2016. Endringer i volum og kapitalslit må legges til dersom beregningene skal kunne leses som en prognose på inntektsendring fra 2015 til 2016.

Høyre kolonne i tabell 2 viser beregnet inntekt per foretak i 2016 (ikke per årsverk), inkl. effekt av avtalen. Kolonnen viser vederlag til egenkapital og alt arbeid, inkl. det leide arbeidet. Kostnaden til leid arbeid er altså ikke trukket fra.

Tabell 2 Beregnet helårsvirkning på referansebrukene av pris- og tilskuddsendringer, inkl. anslåtte kostnadsendringer til 2016, men uten volumendringer fra 2015 til 2016. Kroner per årsverk og kroner per foretak.

	Årsverk	2015 før oppgjør	Endring fra 2015 til 2016	2016 kroner per foretak
1 Melk. 25 årskyr, landet	1,96	375 900	8 100	751 900
2 Korn. 375 dekar, landet	0,42	189 100	12 300	84 000
3 Sau. 155 vinterföra, landet	1,30	256 400	5 100	338 900
4 Melkegeit. 125 årsgeiter, landet	1,77	333 500	4 700	599 300
5 Svin/korn. 47 avlssvin, landet	1,64	305 600	23 300	538 700
6 Egg/planteprod. 6 600 høner, landet	1,48	286 600	400	424 500
7 142 daa poteter + 423 daa korn, landet	1,77	455 300	21 800	845 400
8 30 ammekyr, landet	1,22	288 100	10 000	363 100
9 49 dekar frukt og bær, landet	1,76	283 300	4 400	506 600
10 Fjørfe-slakt og planteprodukter, landet	0,92	439 900	-18 600	388 400
11 Økologisk melk. 23 årskyr, landet	2,05	357 700	4 300	741 700

	Årsverk	2015 før oppgjør	Endring fra 2015 til 2016	2016 kroner per foretak	
12	Melk. 14 årskyr, landet	1,64	326 400	3 900	540 700
13	Melk. 38 årskyr, landet	2,24	410 000	12 400	946 600
14	Melk. 54 årskyr, landet	2,44	520 300	18 000	1 311 300
15	Melk. 28 årskyr, Østlandets flatbygder	2,05	402 600	9 200	845 800
16	Melk. 23 årskyr, Østlandet andre bygder	1,94	403 100	6 800	796 400
17	Melk. 34 årskyr, Agder/Rogaland Jæren	1,82	396 500	14 100	745 600
18	Melk. 21 årskyr, Agder/Rog. andre bygder	1,81	350 100	8 000	648 900
19	Melk. 22 årskyr, Vestlandet	1,88	344 800	6 600	660 300
20	Melk. 27 årskyr, Trøndelag	2,12	361 800	8 800	784 900
21	Melk. 23 årskyr, Nord-Norge	1,97	409 500	8 700	824 300
22	Korn. 231 daa, Østlandet	0,33	97 700	9 100	35 500
23	Korn. 815 daa, Østlandet	0,68	344 700	15 700	245 100
24	329 dekar korn + 26 avlssvin, Trøndelag	1,00	365 700	20 600	384 800
25	Sau. 130 vinterfôra, Vestlandet	1,38	194 100	4 000	273 000
26	Sau. 158 vinterfôra, Nord-Norge	1,20	331 500	6 100	403 400
27	Sau. 270 vinterfôra, landet	1,79	337 000	6 700	615 900
28	Samdrift melk. 45 årskyr, landet	2,65	479 900	12 100	1 304 800

1.6.4 Andre hovedpunkter

Avtalens fordelingsprofil har grunnlag i prioriteringene som er omtalt i kapittel 6.1 i proposisjonen. Det ble gjennomført omlegging av en del virkemidler i fjorårets oppgjør. Distrikts- og strukturprofilen er i stor grad opprettholdt.

For å styrke kornøkonomien økes målprisene på korn slik at bruttoinntektene i kornproduksjonen vil øke med vel 79 mill. kroner ved normalårsavlinger. Av hensyn til kostnadene i husdyrholdet, legger avtalen vekt på at råvarer til kraftfôr ikke skal bli dyrere. Derfor økes prisnedskrivingsstilskuddet til norsk korn innenfor en ramme på vel 70 mill. kroner.

I avtalen er partene enige om å videreføre dagens 18 produksjonsregioner for kumelk. Målprisen for melk økes med 8 øre per liter. Driftstilskudd til melk og ammekyr økes tilsvarende 10,6 mill. kroner. Kvalitetstilskuddet til storfeslakt økes tilsvarende 13,5 mill. kroner. Grunntilskuddet til geitemelk økes med 10 øre per liter, og for å tilpasse produksjonen til behovet holdes geitemelkkvote som selges til staten i omsetningsrunden 2015 tilbake.

Saueholdet har en god utvikling. I avtalen økes tilskuddet til sau over 1 år innenfor en ramme på vel 20 mill. kroner, begrenset til de første 100 dyr per foretak. Øvrige ordninger videreføres med uendret bevilgningsnivå, men kvalitetstilskuddet til lamme-slakt skal betales ut sammen med slakteoppgjøret.

Importkonkurransen begrenser mulighetene for prisøkninger i grøntsektoren. Målprisene for frukt og grønnsaker økes innenfor en ramme på 2,2 pst. Arealtilskuddet til økologisk produksjon av grønnsaker, frukt og bær økes med 275 kroner per dekar.

Rammen for innvilging av tilskudd fra LUF reduseres med 6,3 mill. kroner. Bevilgningen til fondet reduseres med 2,6 mill. kroner. Det legges også opp til å benytte vel 28,6 mill. kroner fra fondet i 2015 til å øke prisnedskrivningen til norsk korn.

Forslaget innebærer bl.a. følgende:

- Rammen for bedriftsrettede midler til investering og utvikling økes med 20 mill. kroner.
- Det etableres en ny ordning for rydding av kulturlandskap, veikanter og utsiktspunkt av særlig verdifull karakter sett fra landbrukets og reiselivsnæringens side, innenfor en ramme på 20 mill. kroner. Bevilgningen til bioenergiprogrammet økes med 7 mill. kroner.
- Fylkesvise utviklings- og tilretteleggingsmidler reduseres med 7 mill. kroner, med bakgrunn i udisponerte midler.
- Avsetningen til drenering reduseres med 20 mill. kroner, pga. stort underforbruk.
- Midlene til utviklingsprogrammet, skogbruk, Matmerk, forskning, og klima- og miljøprogrammet videreføres uendret.

Miljø- og klimavirkemidlene foreslås videreført innenfor en samlet ramme på 4,7 mrd. kroner. Bevilgningen til regionale miljøprogram tilpasses behovet ved gjeldende satser på 428,5 mill. kroner.

Avtalen innebærer følgende satsing på tiltak som kan bidra til reduserte utslipp av klimagasser fra jordbruket, jf. kapittel 7 i proposisjonen:

- doble satsen for levering av husdyrgjødsel til biogassanlegg
- øke bevilgningen til bioenergiprogrammet med 7 mill. kroner
- øremerke midler til forskning og utredning til klimaformål
- avsette midler til drenering av jordbruksjord

Det ble i oppgjøret i 2014 gjennomført 26 større og mindre forenklinger. Bl.a. med grunnlag i forslag fra to arbeidsgrupper er partene i årets avtale enige om:

1. å avvikle tilskudd til reparasjon av vinterskadd eng
2. å avvikle tilskudd ved tap av bifolk
3. å utbetale kvalitetstilskuddet til lammeslakt sammen med slakteoppkjøret
4. å avvikle rentestøtteordningen under LUF
5. å avvikle omdømmemidlene under LUF
6. å avvikle produksjonstilskudd til hester
7. å avvikle tilskudd til utjevning av kostnadene til frakt av pelsdyrfôr
8. å avvikle tre delordninger innenfor regionale miljøprogram
9. å slå sammen tilskudd til bevaringsverdige husdyr på nasjonalt og regionalt nivå
10. å avvikle distriktstilskudd til fjørfekjøtt
11. å avvikle distriktstilskudd til egg i Trøndelag
12. å avvikle kravet til permanent gjerde mellom innmarks- og utmarksbeite
13. å slå sammen ordningene utvalgte kulturlandskap og verdensarvsatsingen
14. å slå sammen avsetningstiltak hagebruk med kollektiv dekning av omsetningsavgift

I avtalen settes det av nødvendige midler til å fornye fagsystemet Saturn og videreføre arbeidet med nytt IKT-system for produksjonstilskudd; eStil. Det legges opp til å ta i bruk kart i søknadsprosessen i det nye systemet. Virkemidlene skal fortsatt kunne differensieres regionalt, samtidig som forvaltningen av produksjonstilskudd og RMP innenfor eStil så langt som mulig skal samordnes.

Avtalen viderefører i stor grad bevilgningsnivå og innretning for viktige tilskuddsordninger. Satsene i tilskudd til avløsning ved ferie og fritid økes med

1 pst. og maksimal utbetaling per foretak økes til 74 200 kroner.

1.7 Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150

Jordbruksoppkjøret dreier seg om budsjettmessige endringer for budsjettåret 2016. Videre utarbeides det prognoser for forbruket i 2015 på de enkelte ordninger med gjeldende satser og regelverk. På bakgrunn av dette fremmes det nye bevilgningsforslag for Stortinget som innebærer endringer og omdisponeringer innenfor gjeldende budsjett i 2015 som tilpasser bevilgningene til det faktiske behov. I den forbindelse legges det til grunn en omdisponering av tidligere bevilgede, men ikke disponerte beløp (overførte beløp), som engangsbevilgninger i inneværende budsjettår.

1.7.1 Overførte beløp fra 2014 og omdisponering av bevilgninger i 2015

På de overførbare postene er det godkjent overført 30,1 mill. kroner fra 2014 til 2015. Forbruksprognoser utarbeides av Landbruksdirektoratet ut fra gjeldende satser for alle poster og underposter på kap. 1150 og kap. 4150. Det gir grunnlag for å tilpasse bevilgningene til behovet. Forbruksprognosene på de overførbare postene med gjeldende satser i 2015 viser et overforbruk på 8,573 mill. kroner, sammenlignet med vedtatt budsjett for 2015.

Summen av udisponerte, overførte midler fra 2014 og prognoserte innsparinger i 2015, utgjør 21,527 mill. kroner, som ligger til grunn for de foreslåtte omdisponeringer av budsjettet for 2015.

I avtalen er det vedtatt en økning i kornprisene fra 1. juli 2015 på i gjennomsnitt ca. 8 øre per kg der matkornprisen økes noe mer enn prisene for førkornet. Det er lagt til grunn at økningen i målprisene på korn ikke skal bidra til økte råvarekostnader i kraftfôrproduksjon. Det forutsetter en økt prisnedskrivning av alt norsk korn på 7,3 øre per kg. For å unngå markedsforstyrrelser, og bidra til at forutsetningene om uendret råvarekostnad i kraftfôrproduksjonen oppfylles, må den økte prisnedskrivningen av norsk korn gjennomføres fra 1. juli 2015. Samlet behov for økt prisnedskrivning i 2015 blir etter dette 50,1 mill. kroner. Dette finansieres gjennom omdisponering av ledige midler tilsvarende 21,527 mill. kroner. Det resterende beløp foreslås dekket inn gjennom en reduksjon i bevilgningen på post 50 LUF i 2015 med 28,572 mill. kroner.

1.7.2 Budsjettmessige endringer fra 2015 til 2016

De budsjettmessige konsekvenser i 2016 av dette jordbruksoppkjøret vil bli fremmet for Stortinget i

Landbruks- og matdepartementets Prop. 1 S (2015–2016), jf. forslag til vedtak II. I de etterfølgende tabeller i kapittel 8 i proposisjonen vises de justerte bevilgningsbehov som følge av endringene som foreslås i dette jordbruksoppgjøret.

Bevilgningsendringene for 2016 er basert på prognosert utvikling i bevilgningsbehovet for de enkelte poster, justert for de endringer som avtalepartene har blitt enige om. Prognoser for internasjonal prisutvikling og valutakurser i 2016 er usikre. I avtalen er partene enige om å øke bevilgningene med 37,5 mill. kroner i 2016 for å ta høyde for økt bevilgningsbehov til RÅK-ordningen i første halvår. Ved behov vil bevilgningen bli foreslått justert i proposisjonen om jordbruksoppgjøret i 2016.

Endringer som skyldes konsekvensjusteringer eller justerte volumprognoser på overslagsbevilgningene, er ikke innarbeidet.

2. Komiteens merknader

2.1 Innledning

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Else-May Botten, Ingrid Heggø, Odd Omland og Knut Storberget, fra Høyre, Frank Bakke-Jensen, Ingunn Foss, Gunnar Gundersen og Ove Trellevik, fra Fremskrittspartiet, Morten Ørsal Johansen, Øyvind Korsberg og Jørund Rytman, fra Kristelig Folkeparti, Line Henriette Hjemdal, fra Senterpartiet, lederen Geir Pollestad, og fra Venstre, Pål Farstad, viser til jordbruksavtalen for 2015–2016 som ble inngått mellom staten og Norges Bondelag 15. mai.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, beklager at Norsk Bonde- og Småbrukerlag ikke fant å kunne gå med på avtalen. Jordbruksoppgjøret gjelder bevilgninger over kap. 1150 for kalenderåret 2016 og omdisponeringer innenfor vedtatt budsjett for 2015. Videre omfatter oppgjøret målpriser for perioden 1. juli 2015 til 30. juni 2016 og enkelte andre bestemmelser.

Komiteen ønsker et miljøvennlig, bærekraftig og fremtidsrettet norsk landbruk med både store og små bruk i hele landet. Det er et mål at norsk landbrukspolitikken skal stimulere til økt matproduksjon, med intensjon om økt selvforsyning, av beredskaps-hensyn. Vilkårene for jordbruksdrift er forskjellige i ulike deler av landet, og jordbruket bidrar også til andre viktige samfunns-goder enn mat, slik som ivaretagelse av norsk kulturlandskap, reiseliv og spredt bo-setting.

Komiteen mener det må opprettholdes en differensiering i virkemidlene, som legger til rette for en variert bruksstruktur og sikrer bærekraftig produksjon på jordbruksarealene i hele landet. Komiteen mener matproduksjon er jordbrukets hovedoppgave. Komiteen er enige om å sikre en hensiktsmessig bruk av statlige overføringer, redusere kostnadsnivået og gi bonden nye og bedre inntektsmuligheter.

Komiteen mener det er avgjørende at landbrukspolitikken som føres gir trygg og sikker mat, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og ei bærekraftig næring.

Komiteen viser til at jordbruket er primærledet i en komplett norsk verdikjede fram til forbruker. I mange lokalsamfunn er den totale sysselsettings-effekten og verdiskapingen den står for, viktig. Det er et mål å øke norsk produksjon av mat og også øke lønnsomheten i jordbruket. Bonden er selvstendig næringsdrivende med ansvar for egen bedrift.

Komiteen ser det som viktig at man utformer virkemidlene i jordbruksavtalen slik at enkeltbonden finner rom for utvikling og økt produksjon.

Komiteen mener at endringer må skje gradvis, og at det skal legges vekt på forutsigbarhet og reformer som kan gi økt lønnsomhet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, mener at Jordbruksoppgjøret 2015 markerte et nytt viktig skritt i arbeidet for å legge til rette for et miljøvennlig, bærekraftig og fremtidsrettet landbruk med både store og små bruk i hele landet.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener det er avgjørende at landbrukspolitikken som føres gir mer trygg og sikker mat, landbruk over hele landet, økt verdiskaping, økt rekruttering og en bærekraftig næring.

Dette medlem mener at økte inntektsmuligheter i jordbruket er en forutsetning for å nå Stortingets mål om økt matproduksjon med grunnlag i norske ressurser. Skal vi kunne øke matproduksjonen med utgangspunkt i norske ressurser, må det føres en inntektspolitikk som sikrer et jordbruk med små og store bruk i hele landet. Inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet må fjernes gjennom et kraftig inntektsløft for jordbruket. Det må sikres finansieringsordninger for økte investeringer i næringen.

Det registreres at denne regjeringen i liten grad er villig til å bruke budsjettmidler og velger å basere store deler av rammen på økning i prisene. Under forrige regjering utgjorde målprisen under 50 pst. av økningen i rammen. Under denne regjeringen dekker forbrukerne opp mot 80 pst. av økningen i rammen.

Dette medlem vil framheve at det i kommende jordbruksoppgjør er avgjørende at det vektlegges rammevilkår og virkemidler som sikrer økt lønnsomhet også for små og mellomstore bruk og bidrar til å utvikle distriktsjordbruket. Inntektsavstanden til jordbruket og andre grupper i samfunnet må reduseres for å sikre en bærekraftig matproduksjon som er tilpasset vår geografi, og for å nå Stortingets mål om økt matproduksjon. Landets matprodusenter får cirka 3 000 kroner mindre per årsverk i forventet inntektsvekst enn andre grupper etter årets jordbruksoppgjør. Prosentvis lik inntektsutvikling i jordbruket vil øke inntektsforskjellene mellom jordbruket og andre grupper. Dette medlem mener det er uheldig at Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre i fjorårets innstilling definerte gjeldende inntektsmålsetting som gjennomsnittlig inntektsutvikling som andre grupper. Ut fra svarbrev til komiteen fra landbruks- og matministeren, datert 5. juni 2015, fremgår det at man mener prosentvis lik inntektsutvikling er i tråd med inntektsmålet. Dette medlem mener dette vil stride mot andre mål som Stortinget har satt for jordbruket. Dette medlem mener det er behov for at Stortinget slår fast et opptrappingsvedtak for å fjerne inntektsgapet til andre grupper. Dette medlem mener man i kommende jordbruksoppgjør må legge til rette for at bøndernes inntekt får samme kronemessige utvikling som andre grupper, samt en opptrapping for tetting av inntekts-gap.

Dette medlem peker på at arealressursene som er nødvendige for å øke matproduksjonen, er knappe og spredt over hele landet. For å sikre at vi får mest mulig ut av våre nasjonale fôrressurser, er det avgjørende med virkemidler som sikrer bruk av jordbruksarealer i hele landet. Det langsiktige målet er å øke matproduksjonen og landets sjølforsyningsevne basert på norske fôrressurser. Kornøkonomien må gis prioritet for å snu den negative trenden med fall i kornarealet og økt import av råvarer til kraftfôr. Norge har betydelig med beiteressurser som kan utnyttes av beitedyr. Det vil være positivt for å redusere underdekningen i markedet av lam- og storfekjøtt. Bruk av beiteressursen gir økt matproduksjon, utnyttelse av norske ressurser, biologisk mangfold og et levende kulturlandskap. Det må stimuleres til hold av beitedyr og en styrking av økonomien i produksjonene. Dette medlem viser til at det er enighet i avtalen om en egen støtteordning for utsiktsrydding. Dette medlem støtter at staten bidrar til utsiktsrydding, men at dette ikke hører hjemme i jordbruksavtalen. Denne typen ordninger bør finansieres over Samferdselsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementets budsjetter.

Dette medlem viser til at det i Prop. 127 S (2014–2015) fremgår at Innovasjon Norge i 2014

innvilget noen færre søknader om fylkesvise midler til næringsutvikling enn i 2013. Man viser også til det store investeringsbehovet i melkeproduksjonssektoren som følge av kravet om løsdriftsfjøs fra 2024. Dette medlem peker på at det i jordbruket er stort behov for oppgradering og nyinvesteringer i blant annet driftsbygninger og jord. For å sikre at investeringer skal kunne skje må det etableres en flerårig investeringspakke, utenfor rammene av jordbruksoppgjøret, som prioriterer opprustning av eksisterende bygninger, og investeringer på mindre og mellomstore bruk. Det må også etableres en fondsavsetningsordning med skattefordel etter mønster fra skogfondet. Dette medlem påpeker at det i utformingen av investeringsvirkemidler er avgjørende at tilgjengelige arealressurser legges til grunn for å utvikle et bærekraftig jordbruk som utnytter ressursene der de er.

Dette medlem viser til at regjeringen formulerer seg svært offensivt når det gjelder forenklinger. Dette medlem viser til at landbruks- og matministeren på flere skriftlige spørsmål og spørsmål i Stortinget ikke kan bekrefte at forenklingene innebærer en besparelse i papirarbeid på mer enn 30 minutter per bonde per år. Regjeringens forenklingpolitikk går i stor grad ut på å fjerne støtteordninger. Det er også tilfellet i årets avtale.

Dette medlem viser videre til at virkemidlene i landbrukspolitikken må brukes slik at man legger til rette for variert bruksstruktur. Vi må utvikle et landbruk som ivaretar landets fortrinn gjennom god plante- og dyrehelse. Av hensyn til å opprettholde et landbruk over hele landet var det derfor avgjørende at regjeringen i sitt reviderte tilbud til jordbruket ble presset til å gå inn for å opprettholde 18 omsetningsregioner for melkekvoter.

Dette medlem mener det er svært uheldig at den inngåtte avtalen kutter ut fraktutjevningen for pelsdyrfôr. Pelsdyrnæringen er en viktig distriktsnæring som ikke mottar støtte over statsbudsjettet utover tilskudd til avløser og tilskudd for utjevning av fraktkostnadene for fôr. Senterpartiet støtter opp om næringen og mener forslaget er ren symbolpolitikk fra regjeringen for å imøtekomme pelsdyrmotstanderne. Dette er en svært uforutsigbar næringspolitikk. Dette medlem mener det er viktig at regjeringen legger til rette for stabile rammevilkår for å sikre en bærekraftig utvikling av norsk pelsdyroppdrett.

Dette medlem viser til at det har vært mye uro rundt omleggingen av lammetilskuddet. Dette medlem viser til at omleggingen var en del av kravet fra Norsk Bonde- og Småbrukerlag og Norges Bondelag. Dette medlem viser også til at det kom frem under høringen at ingen av jordbrukets organisasjoner tok initiativ til å trekke forslaget under

forhandlingene. Dette medlem viser til at det hersker uenighet om hvordan omleggingen av lammetilskuddet vil slå ut. Dette medlem oppfatter det slik at det vil oppstå et latent tap i 2016 som blir realisert den dagen produksjonen opphører. Dette medlem viser til at det i proposisjonenes pkt. 7.10.1.1 omtales at Landbruks- og matdepartementet inviterer jordbrukets organisasjoner til møte for å diskutere videre utforming av forvaltningssystemet. Dette medlem viser til at det er behov for å få utredet de faktiske konsekvensene av omleggingen.

Gjennomføringen av forhandlingene

Komiteen understreker at avtaleinstituttet i landbruket skal opprettholdes, og at det skal legges vekt på forutsigbarhet og reformer som kan gi økt lønnsomhet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, understreker at forhandlingsinstituttet ligger fast, og at det også for kommende oppgjør er avgjørende at instituttet ikke undergraves. Årets oppgjør, samt framtidige oppgjør, bør følge vanlig praksis ved at Stortinget slutter seg til Landbruks- og matdepartementets proposisjon om jordbruksoppgjøret, og ikke er gjenstand for forhandlinger i Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet understreker betydningen av at organisasjonene i landbruket og staten gjennom jordbruksoppgjøret forhandler om budsjettmidler, og om muligheter for uttak av pris i markedet. For disse medlemmer er jordbruksavtalen et viktig institutt vi vil slå ring om. Det at næringen og staten hvert år forhandler om de økonomiske rammene for jordbruket, er viktig for næringen, men også for forbrukerne, som får en forutsigbar matforsyning til stabile priser.

Disse medlemmer mener forhandlingsinstituttet er en av bærebjelkene i landbrukspolitikken. Forhandlingsinstituttet har stått seg over tid. Disse medlemmer understreker at forhandlingsinstituttet ikke er et redskap for en mindretallsregjering til å få gjennom politikk det ikke er flertall for i Stortinget, slik regjeringen forsøkte med forslaget om reduksjon av melkekvoteregioner i sitt 1. tilbud.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser videre til at Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag i årets forhandlinger fremmet et krav med en ramme på 950 mill. kroner. Faglagene skriver selv i kravet at dette var et minimumskrav for å kunne øke matproduksjonen her til lands. Senterpartiet understreker at årets krav var svært moderat og oppfatter at organisasjonene har tilpasset seg den

generelle moderasjonslinjen og den politiske situasjonen. Den inngåtte avtalen har en ramme på 400 mill. kroner. Dette medlem mener dette ikke er i tråd med Stortingets vedtatte mål om å øke matproduksjon, og fremmer derfor forslag om å øke bevilgningen over statsbudsjettet med 495 mill. kroner. Økningen rettes spesielt inn mot distrikt, samt små og mellomstore bruk.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Bevilgningen på kap. 1150 økes i statsbudsjettet for 2016 med 495 mill. kroner. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en forhandling med organisasjonene i jordbruket om fordelingen av midlene. Føringen for forhandlingene er at økningen rettes inn mot distrikt, samt små og mellomstore bruk.»

Dette medlem mener Stortinget for denne stortingsperioden må slå fast at inntektsforskjellene i kroner mellom jordbruket og andre grupper ikke skal øke ytterligere. Det betyr at inntektsutviklingen må være minst kronemessig lik som andre grupper.

Dette medlem mener at det er et mål å fjerne inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper for å nå målene som er satt for norsk matproduksjon.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennom kommende jordbruksoppgjør legge til rette for at bøndernes inntekt får samme kronemessige utvikling som andre grupper, samt en opptrapping for tetting av inntektsgap.»

Dette medlem ser at det er behov for betydelige investeringer i jordbruket og mener det i statsbudsjettet for 2016 må legges frem en egen investeringspakke for jordbruket utenfor rammene av jordbruksoppgjøret.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere en flerårig investeringspakke, utenfor rammene av jordbruksoppgjøret, som prioriterer opprustning av eksisterende bygninger, og investeringer på mindre og mellomstore bruk.»

Dette medlem viser til at det er behov for å redusere skatte- og avgiftstrykket i jordbruket.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere en fondsavsetningsordning med skattefordel etter mønster fra skogfondet.»

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2016 fremme konkrete tiltak for

skatte- og avgiftsreduksjoner for landbruket og næringsmiddelindustrien.»

2.1.1 Grunnlaget for jordbruksforhandlingene 2015

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at det mest sentrale grunnlaget for oppgjøret er Innst. 8 S (2014–2015) og Stortingets behandling av kap. 1150 og 4150 «til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m. i Innst. 285 S (2013–2014) og avtalen mellom regjeringspartiene og samarbeidspartiene av 28. mai 2014.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener det mest sentrale grunnlaget for jordbruksoppgjøret er vedtak og signaler som flertallet i Stortinget har gitt uttrykk for i landbrukspolitikken.

2.1.2 Politisk plattform

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at norsk landbruk har en sterk tilknytning til verdier som respekten for privat eiendomsrett, frihet til å drive næringsvirksomhet samt vern om kultur og natur.

Disse medlemmer viser til at regjeringen vil skape et levedyktig landbruk ved å styrke mulighetene for næringsutvikling og verdiskaping. Jord- og skogbrukernes stilling som selvstendig næringsdrivende skal styrkes. Avtaleinstituttet i jordbruket opprettholdes, og det legges vekt på forutsigbarhet og reformer som kan gi økt lønnsomhet. Disse medlemmer mener at norske matprodusenter skal ha konkurransedyktige rammebetingelser for etablering og produksjon. Disse medlemmer mener at hovedformålet med landbrukspolitikken skal være en kostnadseffektiv matproduksjon og vil innrette de statlige overføringene slik at de bidrar til økt produksjon. Disse medlemmer mener det må satses på alternativ næringsutvikling for å gi grunnlag for en mer robust og fremtidsrettet landbruksproduksjon over hele landet.

Disse medlemmer viser til at regjeringen også vil styrke landbruket gjennom forenkling av lover, regler og støtteordninger.

Disse medlemmer vil understreke at skognæringen er viktig for Norge. Mange mennesker har hatt en trygg arbeidsplass i næringen, og potensialet for verdiskaping er stort. Norske skogeiere har lange og gode tradisjoner for bærekraftig forvaltning av skogressursene og har store muligheter til å skape utvikling og vekst i næringen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er sterkt kritisk

til den landbrukspolitikken som regjeringen fører. Inntektsutviklingen i de to siste oppgjørene er for svak, viljen til å bruke budsjettmidler er for liten, og over tid vil politikken føre til en strukturutvikling som ikke gjør jordbruket i stand til å øke produksjonen med grunnlag i norske ressurser. Disse medlemmer viser også til at det er uheldig når regjeringen ikke vil se distriktspolitikken og landbrukspolitikken i sammenheng. Disse medlemmer er bekymret for den manglende forutsigbarheten som er i regjeringens politikk, og de stadige forsøkene på å angripe viktige virkemidler i landbrukspolitikken. Eksempler på dette er forslaget om endret grense for mva.-registrering, bortfall av diskontinuitetsprinsippet i forbindelse med fjerning av arveavgiften, varsel om å oppheve konsesjonsloven, forslag om å kraftig redusere antallet melkeregioner, og usikkerhet rundt tollvern. Landbruket er en langsiktig næring som trenger forutsigbare rammevilkår.

2.1.3 Evaluering av oppgjøret i 2014

Komiteen merker seg at Landbruksdirektoratet har gjennomført en evaluering av kortsiktige effekter av oppgjøret 2014 som følge av flertallets merknad i Innst. 285 S (2014–2015).

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til at fjorårets oppgjør ga som resultat at målprisene ble økt på noen varer fra 1. juli 2014 med helårseffekt i 2015. Innretningen av budsjettstøtten ble endret innenfor uendret total bevilgningsramme for kalenderåret 2015. Distriktstilskuddene ble videreført uendret. Tilskuddsprofilen med avtakende støttesatser ved økende drifts-omfang ble flatet ut, og takene på tilskudd ble hevet for tilskudd til husdyr og opphevet for arealtilskudd. Landbruksdirektoratet har analysert endringene i tildelingen av tilskuddsmidler og konkluderer med at nivåtallene viser små endringer i tilskuddsutbetaling også etter struktur.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, merker seg at oppgjøret i 2014 vil virke positivt for økt produksjon og verdiskaping.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ser det som viktig å opprettholde differensierte virkemidler som legger til rette for en variert bruksstruktur og sikrer bærekraftig produksjon på jordbruksarealene over hele landet. Disse medlemmer viser til at det i fjorårets jordbruksoppgjør ble gjort en omfordeling fra små til store bruk. Disse medlemmer merker seg at landbruks- og matministeren omtaler endringene som « de største endringene som er gjort noensinne».

Disse medlemmer mener at konsekvensene av politikken først vil vises over noe tid, på samme måte som vi nå ser effektene av det gode jordbruksoppgjøret i 2013.

2.2 Matsikkerhet – nasjonal matproduksjon

Komiteen understreker at landbruket er viktig for mat- og planteproduksjon, bosetting og kulturlandskap. Landbruket viderefører lange mattradisjoner, og har som hovedoppgave å levere trygg kvalitetsmat. Et velfungerende importvern er viktig for konkurranseposisjonen til norsk landbruk. Det er et mål at vi skal ha et miljøvennlig og bærekraftig landbruk, med små og store bruk over hele landet.

Komiteen ønsker at man skal ha fokus på økt matproduksjon med intensjon om økt selvforsyning. I Innst. 8 S (2014–2015) uttaler næringskomiteen følgende:

«Komiteen viser til at det er bred enighet om at norsk landbruk skal ha fokus på økt matproduksjon med intensjon om økt selvforsyning.»

Komiteen viser videre til at regjeringen Stoltenberg II i Meld. St. 9 (2011–2012) sier følgende om produksjonsmål for landbruket:

«Regjeringen vil, innenfor de gitte handelspolitiske rammer, legge til rette for økt produksjon av jordbruksvarer som det er naturgitt grunnlag for og som markedet etterspør, slik at selvforsyningsgraden kan opprettholdes om lag på dagens nivå.»

Komiteen viser til at reell økt selvforsyningsgrad er avhengig av at økt matproduksjon skal være med grunnlag i norske ressurser. Dette må legges til grunn ved utformingen av landbrukspolitikken.

Komiteen ser med bekymring på at mer ekstremvær og ustabile forhold internasjonalt gjør verdens matforsyning sårbar. En stor norsk produksjon på jordbruksarealene, gode handelsforbindelser og vår store sjømatproduksjon er grunnlaget for den norske befolkningens matsikkerhet. Økt internasjonal ustabilitet gjør at det må legges til rette for økt nasjonal matproduksjon av beredskapshensyn.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener den utviklingen vi nå ser viser at tiltakene som ble iverksatt under regjeringen Stoltenberg II for å styrke jordvernet, har hatt en positiv effekt.

2.2.1 Landbruk over hele landet

Komiteen ønsker et miljøvennlig, bærekraftig og fremtidsrettet norsk landbruk med små og store bruk i hele landet. Det er et mål at norsk landbrukspolitikken skal stimulere til økt matproduksjon, med intensjon om økt selvforsyning, blant annet av bered-

skapshensyn. Det må opprettholdes en differensiering i virkemidlene som legger til rette for en variert bruksstruktur og sikrer bærekraftig produksjon på jordbruksarealene i hele landet. Måloppnåelsen for landbruk over hele landet belyses gjennom følgende parametre:

- Arealutvikling og fordeling
- Geografisk fordeling av produksjon og arbeidsforbruk
- Rekruttering og næringsutvikling i landbruket

Komiteen viser til at det er bred politisk enighet om at norsk landbruk bør ha en differensiert bruksstruktur, og at det i Innst. 234 S (2011–2012) blant annet stod følgende:

«Komiteen vil legge til rette for en variert bruksstruktur som både tar hensyn til tradisjonelle familiebruk og gir mulighet for ulike samarbeidsformer.»

Komiteen ønsker et miljøvennlig norsk landbruk med både store og små bruk i hele landet. Komiteen understreker at vilkårene for jordbruksdrift er forskjellige i ulike deler av landet, og jordbruket bidrar også til andre viktige samfunns-goder enn mat. Komiteen mener det derfor må opprettholdes en differensiering i virkemidlene, som legger til rette for en variert bruksstruktur og sikrer bærekraftig produksjon på jordbruksarealene i hele landet.

Komiteen mener at det må legges til rette for økt matproduksjon og et enklere virkemiddelsystem hvor det lettere kan kontrolleres at tilskuddene utbetales i tråd med formålet. Ordningene må fortsatt ha en distrikts- og strukturprofil som legger til rette for at det kan opprettholdes en variert bruksstruktur som utnytter jordbruksarealene over hele landet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener det er behov for å se distriktspolitikk og landbrukspolitikken i sammenheng. Endring i strukturvirkemidlene vil primært gå ut over distriktsjordbruket. Opprettholdelse av distriktstilskuddene er derfor ingen garanti for at politikken ikke virker sentraliserende.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at omdisponeringen av dyrket mark har gått ned betraktelig som følge av ambisiøse omdisponeringsmålsettinger. Flertallet er glad for at omdisponeringsmålet, fastsatt av Bondevik II-regjeringen, har blitt oppnådd, og mener det nå er behov for å sette et nytt – og tilsvarende ambisiøst – omdisponeringsmål.

Flertallet understreker viktigheten av at et ambisiøst omdisponeringsmål må følges opp av kon-

krete og virkningsfulle tiltak, som gir høyere terskel for å ta i bruk dyrket mark til andre formål enn matproduksjon.

Flertallet kan ikke se at regjeringens forslag til jordvernstrategi kommer med gode nok tiltak, eller er ambisiøst nok på jordvernets vegne.

Flertallet mener regjeringen ikke i stor nok grad følger opp Stortingets ønske om en ambisiøs jordvernpolitikk.

Flertallet viser til at regjeringens jordvernstrategi skal behandles i næringskomiteen høsten 2015.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet merker seg at omdisponeringen av dyrket mark nå er på det laveste nivået det har vært i løpet av de siste 30 årene. Det nasjonale målet om 6 000 daa pr. år ble nådd i 2013, og for 2014 viser foreløpige tall at omdisponeringen er ytterligere redusert til et nivå på 5 050 daa. Distriktstilskjuddene er opprettholdt og det er økende innsøking til landbruksrelaterte utdanninger.

2.2.2 Økt verdiskaping – inntekts- og kostnadsutvikling

Komiteen viser til at gode inntektsmuligheter er en forutsetning for økt matproduksjon og at dyktige næringsutøvere, og ikke minst ungdom, skal se på jordbruk som en interessant arbeidsplass for fremtiden.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til at for 2013–2015 er bruttoinntektene i jordbruket beregnet å øke med ca. 2,3 mrd. kroner, mens kostnadene (inkl. realrentekostnaden) øker med i underkant av 0,7 mrd. kroner. Vederlag til arbeid og egenkapital for jordbrukssektoren øker dermed med 1,6 mrd. kroner fra 2013 til 2015. Årets beregninger viser en økning i vederlag til arbeid og egenkapital fra 2013 til 2014 på 7,6 pst. eller 22 000 kroner pr. årsverk. Fra 2014 til 2015 budsjetteres det med en økning på 8,7 pst. tilsvarende 26 900 kroner pr. årsverk. Det er budsjettert med en økning fra 2014 til 2015 som er klart sterkere enn gjennomsnittet av lønsmottakerne. De viktigste enkeltårsakene til inntektsveksten er økte inntekter fra melk og kjøtt, herunder bedre markedsbalanse for svin og fall i rentekostnaden i 2015.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, konstaterer at Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) har prognosert en sterk inntektsvekst i 2015 og at avtalen legger til rette for at jordbruket får en inntektsutvikling minst på linje med andre grupper fra 2015–2016.

Komiteen mener det er avgjørende at utøverne i landbruket skal kunne ha en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper, slik Stortinget har forutsatt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at det er bred politisk enighet om viktigheten av å gi incentiver til investeringer og driftsoptimalisering. I dette ligger investeringsordninger, bistand fra virkemiddelapparatet og andre tiltak som øker investeringsmulighetene i landbruket. I dette ligger også en forutsigbar landbrukspolitikk, som gir landbruksnæringen trygghet for sine investeringer.

Flertallet viser for øvrig til følgende komitémerknad i Innst. 234 S (2011–2012):

«Komiteen er opptatt av at landbruket får rammevilkår som kan bidra til at næringens samlede lønnsomhet kan bedres i årene som kommer.»

Og videre:

«Komiteen vil peke på at det i utviklingen av norsk landbruk vil være viktig å kontinuerlig vurdere ulike incentiver for å stimulere til investeringer og driftsoptimalisering samt avdempe risiko ved større avlingsssvingninger som følge av klimaendringene.»

Flertallet mener tiltak med kantrydding på Vestlandet ikke burde være en del av jordbruksoppjøret.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at det er flere ordninger på jordbruksavtalen som ikke har direkte inntektseffekt for bonden på kort sikt. Blant annet bioenergiprogrammet og utviklingstiltak innen økologisk landbruk, og støtte til Matmerk, områderettet innsats og forskningsmidler. Disse er likevel viktig for å utvikle næringer og markeder og dermed skape inntektsmuligheter på lengre sikt, produsere samfunns-goder eller utvikle samspillet med andre næringer.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener det er behov for å understreke at prosentvis lik inntektsutvikling vil øke forskjellene mellom jordbruket og andre grupper. For å sikre inntektsutvikling på linje med andre grupper må inntektsutvikling være minst lik målt i kroner.

2.2.3 Kostnadsutvikling og investeringer

Komiteen merker seg at driftskostnadene for landbruket økte med 4,1 pst. fra 2013–2014. Økningen skyldes særlig økning i kostnadene til gjødsel, kraftfôr og plantevernmidler. Kapitalkostnadene økte lite som følge av rentereduksjon. Kapitalkostna-

dene inkl. realrente, er budsjettert til å gå ned med 4,0 pst. fra 2014 til 2015. Kapitalslit og leasingkostnadene øker, men den forventede reduksjonen i realrentekostnaden er så stor at kapitalkostnadene samlet sett reduseres.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, merker seg at det er større etterspørsel etter investeringsmidler i Innovasjon Norge.

Flertallet mener det er viktig å legge til rette for økt investeringsvilje i landbruket, for å videreutvikle norsk landbruk.

Flertallet viser til at årets avtale har økt rammen til investeringsmidler med 20 mill. kroner.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet vil videre understreke at viljen til å investere også henger sammen med risiko. Begrensningene som legges på verdier og omsetning av landbrukseiendommer gjennom konsesjonsbestemmelsene, bidrar til å øke risiko for tap på investeringer og således dempe investeringsviljen og evnen. Disse medlemmer viser til at regjeringen har fremmet forslag om opphevelse av priskontroll på landbrukseiendommer. En liberalisering, gjennom behandlingen av disse, vil kunne bidra til økt investeringsvilje og videreutvikling av norsk landbruk.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til brev fra statsråd Sylvi Listhaug datert 5. juni 2015 som viser at de totale investeringene i landbruket har gått ned etter regjeringsskiftet. I 2013 var totale investeringer inkl. nye leasingkontrakter på 8 543 mill. kroner, mens det i 2014 var på 8 101 mill. kroner.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, mener at investeringsvirkemidlene på sikt må økes vesentlig. De fleste produksjoner har med dagens økonomi utfordringer med å forrente investeringer. Spesielt er flertallet bekymret når det gjelder storfehold. Det kommer et forbud mot båsfjøs i 2024, og det er behov for flere mordyr for å dekke innenlands etterspørsel etter storfekjøtt. Flertallet mener at en økning i storfekjøttproduksjonen er viktig for å unngå press på importvernet.

Flertallet mener at det også er viktig å bruke investeringsvirkemidlene som Innovasjon Norge forvalter til å opprettholde og utvikle små og mellomstore bruk over hele landet.

Flertallet mener at for å gi en enda bedre effekt av investeringsvirkemidlene må regjeringen vurdere om investeringsvirkemidler fra Innovasjon

Norge kan tildeles på høsten, selv om bevilgning over statsbudsjettet og utbetaling først skjer året etter.

2.2.4 *Utvikling i sysselsetting*

Komiteen viser til at jordbruket sto for 1,9 pst. av samlet sysselsetting i Norge i 2014, mot 4,1 pst. i 1999. På 2000-tallet var den gjennomsnittlige årlige nedgangen i antall årsverk 4,1 pst. Reduksjonen i antall jordbruksbedrifter er avtagende og er nå på om lag 2 pst. pr. år. Antall jordbruksbedrifter er redusert fra 22,5 pst. eller omtrent 11 000 bedrifter fra 2005–2015. Gjennomsnittlig areal pr. jordbruksbedrift har økt fra 195 daa i 2005 til 230 daa i 2014.

2.2.5 *Produktivitet*

Komiteen merker seg at produktivitetsveksten i jordbruket er høy. Sektoren har de siste 10 årene hatt en vekst i brutto arbeidsproduktivitet på 4,4 pst. hvert år. Tilsvarende produktivetsmål for norsk industri viser en gjennomsnittlig årlig vekst på 1,6 pst. i samme periode.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, vil ha landbruk i hele landet, og mener en finmasket kvoteområdestruktur er avgjørende for å få til dette. Flertallet mener vesentlige endringer i områdestrukturen ikke hører hjemme i jordbruksoppgjøret før Stortinget har fått tatt den overordnede debatten om hvilke pilarer norsk landbruk skal bygge på.

Flertallet mener dette spørsmålet hører hjemme i forbindelse med behandlingen av den varslede landbruksmeldingen.

Flertallet mener landbruk i hele landet, styrking av små og mellomstore bruk, og videre melkeproduksjon i distriktene, må ligge til grunn for landbrukspolitikken.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at det over tid har vært en formidabel vekst i produktiviteten i jordbruket. Disse medlemmer understreker behovet for å forsikre seg om at videre produktivetsvekst ikke går ut over selvforsyning, landbruk i hele landet og hensynet til bærekraftig drift. Disse medlemmer er opptatt av at videre produktivetsvekst skal komme landbruket til gode.

2.3 *Bærekraftig utvikling – miljø og klima*

Komiteen viser til at norsk landbruk har lange tradisjoner for bærekraftig forvaltning som tar hensyn til miljø, kulturlandskap og biologisk mangfold. Utvikling i kunnskap og virkemidler har bidratt til at

aktiviteten på mange områder er mer miljøvennlig i dag enn for 20–30 år siden. All matproduksjon starter med fotosyntesen, i utgangspunktet er derfor jordbruk basert på opptak av karbondioksid. Jordbruksaktiviteter og særlig husdyrhold er også opphav til utslipp av klimagasser, hovedsakelig i form av metan og lystgass.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, merker seg at det satses på «klimateknisk landbruk» som skal bidra til å oppnå landbrukspolitikkenes målsettinger på klima- og miljøområdet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er opptatt av at landbrukspolitikken skal legge til rette for en god klimaprofil, og ser det som viktig å øke matproduksjonen basert på norske ressurser. Hele landet må tas i bruk for å nå dette målet. Mye av dagens matproduksjon baseres på importert kraftfôr, og disse medlemmer mener at denne utviklingen må snus, og at selvforsyningsgraden må opp. Disse medlemmer er ikke, som regjeringen, villig til å skille landbrukspolitikken fra dette perspektivet. Disse medlemmer mener dette handler om hvilket Norge vi vil ha. Den globale matproduksjonen må økes for å kunne brødfø en stadig økende befolkning, og også her i landet må vi ta ansvar for dette.

Komiteen viser til virkemidlene over jordbruksavtalen der bærekraftig landbruk i et miljøperspektiv er viktig. Landbruket har lange tradisjoner for bærekraftig forvaltning som tar hensyn til miljø, kulturlandskap og biologisk mangfold. Miljøsertifiseringen skal bidra til å redusere miljøbelastningen fra jordbruket og bidra til å opprettholde kulturlandskapet. Flere av miljøordningene bidrar også til bedre agronomi og vil ha positiv påvirkning på produksjonen.

Komiteen er særdeles opptatt av at forskning og utvikling på landbruksfeltet blir styrket. Dette, sammen med god uavhengig rådgiving, vil være grunnleggende for landbrukets evne til å møte utfordringer i fremtiden. Komiteen viser til at Nibio (Bioforsk) har aktivitet over hele landet. Komiteen mener det er viktig for å skaffe kunnskap som tar hensyn til de store klimatiske og geografiske forskjeller vi har i Norge.

2.3.1 Økologisk produksjon og forbruk

Komiteen viser til at det er et mål at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk i 2020. Det legges vekt på at satsingen skal bidra til balanse mellom produksjon og etterspørsel. Samlet for alle produktgrupper økte omsetningen av øko-

logiske produkter i dagligvarehandelen med 26 pst. fra 2013 til 2014. De sterkeste driverne til veksten var økt salg av grønnsaker, frukt og barnemat. Totalt ble det omsatt økologiske matvarer for ca. 1,74 mrd. kroner i 2014, tilsvarende 1,45 pst. av totalmarkedet. Utover dette utgjorde 349 mill. kroner omsetning i andre markedskanaler enn dagligvarehandelen, dvs. storhusholdninger, spesialbutikker, bondens marked, bakerier og abonnementsalg m.m.

Komiteen merker seg at produksjon av og etterspørsel etter økologisk mat er økende. Komiteen mener det er viktig å stimulere til økt produksjon.

2.4 Foredlings- og omsetningsleddet

Komiteen viser til at selv om foredling og omsetning av jordbruksvarer hovedsakelig ligger utenfor jordbruksavtalens virkeområde, har jordbruk og handelspolitikk, markedsordninger og prisutvikling på råvarer stor betydning både for næringsmiddelindustri og omsetning. Landbrukspolitikken, og utformingen av virkemidlene i jordbruksavtalen, må som følge av dette ha alle ledd i kjeden fra jord til bord som perspektiv.

Komiteen merker seg at produksjonsverdien i nærings- og nytelsesmiddelindustrien i 2014 var, ifølge SSB, om lag 185 mrd. kroner. Økningen fra 2013 var på 7,7 pst. Næringsmiddelindustrien bidro med 42,4 mrd. kroner i verdiskaping i 2014. Målt i faste priser økte bruttoproduktet med 2,3 pst. fra 2013 til 2014.

Komiteen viser til at jordbruket er primærleddet i en komplett norsk verdikjede fram til forbruker. Komiteen ser det derfor som viktig at landbrukspolitikken og utformingen av virkemidlene i jordbruksavtalen har et perspektiv som dekker hele kjeden fra «jord til bord».

Komiteen peker på at det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom norsk næringsmiddelindustri og norsk landbruk, og viser for øvrig til følgende merknad i Innst. 234 S (2011–2013):

«Komiteen viser til at matindustrien er en viktig del av en komplett verdikjede for produksjon av næringsmidler, den største vareproduserende verdikjeden i fastlands-Norge. Det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom norsk næringsmiddelindustri og norsk landbruk, og Komiteen er opptatt av å sikre verdiskaping og lønnsomhet i hele kjeden. Det er viktig å sikre norsk matindustri gode og konkurransedyktige rammevilkår, også i forhold til økt internasjonal konkurranse.»

Komiteen mener også at det er viktig at rammevilkårene for norsk industri sikrer konkurransevne. Komiteen viser til følgende merknad fra Innst. 234 S (2011–2012):

«Komiteen er opptatt av å sikre næringsmiddelindustriens konkurranseevne. Det vises spesielt til den bearbeidende industrien, den såkalte RÅK-industrien, som har lavere tollsatser og omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon. Betydelige deler av norsk jordbruksproduksjon foredles i denne industrien. Komiteen ser det som viktig at vi viderefører disse ordningene, som bidrar til at forskjeller mellom nasjonale og internasjonale råvarepriser utjevnes.»

Komiteen er opptatt av å sikre verdiskaping og lønnsomhet i hele kjeden. Komiteen ser det som viktig å opprettholde norsk matproduksjon som kan sikre tilgang på norske råvarer til næringsmiddelindustrien over hele landet, for å sikre at norske forbrukere får den maten de etterspør.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, mener det er behov for at konkurransekraften til norsk næringsmiddelindustri styrkes, og at rammebetingelsene for norsk næringsmiddelindustri har en naturlig plass i den kommende industrimeldingen.

Flertallet viser til at det snart blir lagt fram rapport fra et partssammensatt utvalg om markedsordningene i jordbruket. Flertallet mener at dette må bli en del av den varslede stortingsmelding om jordbrukspolitikken.

Komiteen merker seg at importen av yoghurt er sterkt økende, og at importøkningen hittil i år er 21 pst. sammenlignet med samme periode i 2014. Komiteen har merket seg at avgiftene for yoghurt og ferske oster er redusert med 45 øre pr. liter i jordbruksavtalen, og mener at dette er et viktig grep. Komiteen mener en må legge vekt på ytterligere tilpasninger for å styrke konkurransekraften til norsk melk ved fremtidige gjennomganger av prisutjevningsordningen.

2.4.1 Matpolitikken

Komiteen viser til at all mat som blir omsatt i Norge skal være trygg og uten farlige smitte- og fremmedstoffer. Mattryggheten sikres gjennom tiltak langs hele produksjonskjeden fra jord og fjord til bord. Komiteen merker seg at Norge har lite forekomst av matbåren sykdom og at forekomsten av smittestoffer i mat er relativt lav. God plante- og dyrehelse er viktig for mattrygghet, kostnadseffektivitet og en langsiktig og bærekraftig matproduksjon. Komiteen merker seg at norsk dyre- og plantehelse er blant verdens beste. Det er også en stabil og begrenset forekomst av sykdommer hos husdyr som kan overføres til mennesker, direkte eller gjennom mat. Dette er fordelaktig både for folkehelsen og konkurranseevnen i husdyrnæringene. Forhold som medvirker til vår gode mattrygghetsstatus er kaldt

klima, geografi, lite livdyrimport og et mangeårig og godt samarbeid mellom myndighetene og næringen.

Komiteen viser til at antibiotikabruken i norsk husdyrhold er svært lav i internasjonal sammenheng. Dyktige og ansvarsbevisste bønder og veterinærer, og et godt samarbeid mellom næringen og myndighetene, er avgjørende faktorer for den gode situasjonen i Norge. Det er likevel nødvendig med en rekke tiltak både nasjonalt og internasjonalt for å håndtere utfordringene knyttet til antibiotikaresistens.

Komiteen viser til at matpolitikken også skal fremme andre forbrukerhensyn enn helse og mattrygghet. Oppmerksomheten om dyrevelferd er stor i befolkningen og i det politiske miljøet. Norge har en moderne og oppdatert lovgivning på området og dyrevelferden er gjennomgående god, selv om det er utfordringer både i enkelte produksjoner og hos enkeltprodusenter.

Komiteen viser til at merking av mat er viktig for at forbrukerne skal få riktig informasjon om matvarene. Oppmerksomheten om sporbarhet/oppriinnelse, sammensetning og næringsinnhold i mat er økende. Gjennom et nytt regelverk for merking av mat som trådte i kraft i Norge i desember 2014, er kravet til opprinnelsesmerking skjerpet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at et flertall i Stortinget den 3. mars 2015 vedtok at regjeringen i løpet av 2016 må opprette en dagligvareportal. Det samme flertallet, alle partier unntatt regjeringspartiene, ba samtidig regjeringen sikre bedre merkeordninger på mat, bl.a. på bearbejdede produkter og kjedenes egne merkevarer, jf. behandlingen av Dokument 8:13 (2014–2015) og Innst. 153 S (2014–2015).

Flertallet vil understreke at ren og trygg mat ikke er en selvfølge. En spredt produksjon med mange små enheter har også bidratt til den gunstige mattrygghetsstatusen i Norge. Flertallet mener politikken fremover må ta hensyn til dette.

2.5 Importvernet og internasjonale forhold

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at handel er grunnleggende for økonomisk vekst og utvikling. Internasjonalt utvikles et stadig mer omfattende handels samarbeid mellom land. Utviklingen går i retning av reduserte handelsbarrierer og økt handel. Importen av landbruksvarer til Norge er mer enn fordoblet de siste 10 årene.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet merker seg at regjeringen

vil balansere ulike hensyn i den nasjonale forvaltningen av importvernet og i internasjonale handelsforhandlinger om landbruksvarer. Regjeringen vil avveie ulike hensyn mot hverandre i samsvar med målene for landbrukspolitikken, der også hensyn til forutsigbarhet for næringen tillegges vekt.

Komiteen viser til at betydelige deler av næringsmiddelindustrien foredler norskproduserte råvarer samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse. Importen av næringsmidler øker, men det gjør også den totale omsetningen av matvarer i Norge. Til tross for høy norsk produksjon fortsetter importen av landbruksvarer å øke, og importkonkurransen er krevende for næringen. I 2014 ble det importert landbruksvarer til en verdi av 53,2 mrd. kroner. Verdien av norsk eksport av landbruksvarer var til sammenligning 8,3 mrd. kroner.

Komiteen viser til at RÅK-industrien er en spesielt konkurranseutsatt industri og er avhengig av ordninger som utjevner forskjellene mellom nasjonale og internasjonale råvarepriser når de skal konkurrere med importerte ferdigvarer med lavere tollbeskyttelse.

Komiteen viser til at internasjonale forhold i økende grad påvirker rammebetingelsene for det norske jordbruket. Internasjonale råvarepriser har vært ustabile de siste årene. Det har bl.a. påvirket jordbrukets produksjonskostnader vesentlig, herunder fôr- og gjødselkostnadene. Importen av jordbruksprodukter er økende. Ustabile priser internasjonalt gjør at prisgapet mellom norske og internasjonale råvarepriser varierer betydelig.

Komiteen viser til at importen av proteinråvarer til kraftfôr har økt de siste årene. Det skyldes både økt kjøttproduksjon, økt kraftfôrbruk og økt krav til proteininnhold i kraftfôret. Andelen norskprodusert proteinråstoff er bl.a. redusert på grunn av forbudet mot å bruke kjøttbeinmel og fiskemel som proteinråstoff. Komiteen mener det er viktig at vi gjennom forskning og utvikling legger til rette for å øke forsyningen med norskprodusert protein fra flere kilder, herunder marine kilder og skogbasert produksjon.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener importvernet for jordbruksvarer er avgjørende for å ha et norsk jordbruksvaremarked. Det høye norske lønns- og kostnadsnivået sammen med et utfordrende klima og krevende topografi, bidrar til at prisene for norske landbruksprodukter er høyere enn i våre naboland. Dette medlem mener derfor at det ikke kan inngås nye handelsavtaler som svekker importvernet og rammevilkårene for den nasjonale landbruksproduksjonen. Videre mener dette medlem at vi innenfor dagens WTO-avtale må ut-

nytte det handlingsrommet som sier at høyeste vernetoll, prosent eller kronetoll, skal brukes til enhver tid. Dette standpunktet er parallellt til vårt arbeid for norske lønns- og arbeidsvilkår for alle lønnstakere i Norge uavhengig av bostedsland.

2.6 Hovedtrekk i avtalen

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, merker seg at avtalen mellom regjeringspartiene og samarbeidspartiene av 28. mai 2014 og Stortingets behandling av jordbruksoppgjøret i 2014, jf. Innst. 285 S (2013–2014) ligger til grunn for avtalen.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at mens inntektsveksten i jordbruket i 2015 er beregnet til 8,7 pst., har moderasjon preget årets lønnsoppgjør. En lønns- og inntektsutvikling mer i tråd med utviklingen hos våre handelspartnere er nødvendig i den omstillingen av økonomien som er påbegynt. Disse medlemmer mener at bedre konkurransekraft er avgjørende for å sikre arbeidsplasser og for å utvikle ny og fremtidsrettet næringsaktivitet i Fastlands-Norge. Disse medlemmer merker seg at lønnsveksten i Norge er på vei nedover og at LO/NHO-oppgjøret og statsoppgjøret ga enighet om en ramme på 2,7 pst. for 2015.

Disse medlemmer vil understreke at et jordbruk med høyere produktivitet og lavere kostnader er et mer konkurransedyktig jordbruk, som på en bedre måte kan møte fremtiden. Det er et viktig grunnlag for et fortsatt sterkt jordbruk over hele landet. Disse medlemmer mener at de offentlige rammebetingelsene må utformes slik at bøndene kan utnytte produksjonskapasiteten mer effektivt.

Disse medlemmer viser til at regjeringen vil prioritere å styrke landbruket gjennom forenkling av lover, regler og støtteordninger. Det er nødvendig å forenkle systemet både av hensyn til effektivitet, legitimitet, forvaltning og oversiktighet, men også av hensyn til en åpen og forståelig debatt om politikken. Det ble gjennomført 26 større og mindre forenklinger i fjorårets jordbruksoppgjør. I den inngåtte avtalen gjennomføres ytterligere 14 forenklingstiltak.

Disse medlemmer mener det er avgjørende at utøverne i landbruket skal kunne ha en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper.

Disse medlemmer merker seg at årets tall viser en inntektsutvikling fra 2014 til 2015 som er klart sterkere enn avtalen med samarbeidspartiene la til grunn, bl.a. som følge av vesentlig sterkere reduksjon i rentekostnadene enn prognosert. Flertallet mener at dette gir en god illustrasjon på at et jordbruksoppgjør ikke bare kan bedømmes ut fra rammens størrelse isolert. Den underliggende kostnads-

og produksjonsutviklingen, og prisutviklingen i sektoren som ikke lenger har målpris, har også vesentlig betydning for inntektsutviklingen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet merker seg at den inngåtte avtalen viderefører strukturendringene fra fjorårets oppgjør. Fjorårets jordbruksoppgjør la grunnlaget for en omfordeling av tilskudd fra små og mellomstore bruk til de største. Disse medlemmer viser til at et flertall i Stortinget, bestående av Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, ga støtte til denne kursendringen i fjorårets jordbruksoppgjør.

Disse medlemmer er kritiske til ytterligere stordriftssatsing i norsk landbruk, og mener at landbruk i hele landet fortsatt må sikres. For å sikre forutsigbarhet for landbruket, og for de som nå investerer, mener disse medlemmer det bør settes fokus på å øke tilskuddene til de små og mellomstore bruk i framtidige jordbruksoppgjør.

Disse medlemmer mener det var av avgjørende betydning at staten i sitt reviderte tilbud gikk bort fra sitt opprinnelige forslag om å redusere antall melkekvoteregioner.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at dagens geografiske produksjonsfordeling og kanaliseringpolitikk er klimavennlig, og at den må videreføres. Flertallet mener det må sikres at melkeproduksjonen ikke flyttes til arealer man tradisjonelt har dyrka korn. Bare slik utnytter vi det norske arealet, og sikrer mest mulig bærekraftig og miljøvennlig produksjon. Flertallet viser til at effektiv melkeproduksjon, med produksjon av kjøtt og melk i kombinasjon, gir det beste klimamessige fotavtrykket. Flertallet understreker betydningen av at økt produksjon i Norge gir også bedre kvalitet og tryggere mat for oss forbrukere.

Flertallet mener at nedgangen i kornarealet gir grunn til bekymring. For å stoppe denne utviklingen må lønnsomheten i kornproduksjonen bedres.

2.6.1 Grunnlagsmaterialet

Komiteen viser til grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) med viktige indikatorer på utviklingen innen jordbruket.

Komiteen merker seg at produksjonen i jordbruket har økt med 2,5 pst. fra 2005 til 2015. Produksjonen av husdyrprodukter har økt med 6,5 pst. mens produksjon av planteprodukter er redusert med 7 pst. Importen av landbruksvarer økte med ved 7 pst. fra 2013 til 2014. Import som er i direkte konkurranse med norsk matproduksjon er imidlertid under halv-

parten av dette. Komiteen merker seg at det fortsatt er underdekning på norsk storfekjøtt, lam, korn og i grøntsektoren, men overskudd av egg og overkapasitet i kyllingproduksjon etter svikt i etterspørselen.

Komiteen viser til at jordbruksarealet siden 2006 er redusert med 3,3 pst. Arealreduksjonen gjelder særlig korn og andre planteprodukter til menneskeemat. En del følger av økt hold av ammeku og sau, en del produserer grovfôr for salg, og en del omlegging til gras har vært nødvendig for å redusere avrenning til vassdrag.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet merker seg at omdisponeringen av dyrket mark nå er på det laveste nivået det har vært i løpet av de siste 30 årene. Det nasjonale målet om 6 000 daa pr. år ble nådd i 2013, og for 2014 viser foreløpige tall at omdisponeringen er ytterligere redusert til et nivå på 5 050 daa. Distriktstilskuddene er opprettholdt, og det er økende innsøking til landbruksrelaterte utdanninger.

2.6.2 Rammen

Komiteen viser til at jordbrukets brutto inntekter består av inntjening fra markedet og overføringer fra staten. Oppbyggingen av rammen er basert på anslag for utviklingen i jordbrukets produksjon, kostnadsutvikling, samt arbeidsforbruk og anslag på lønnsvekst for andre grupper.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener at utøverne i landbruket skal kunne ha en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper, dvs. samme prosentvise inntektsvekst. Disse medlemmer konstaterer at årets jordbruksavtale sikrer jordbruket en nivåheving utover lik prosentvis vekst også for 2015–2016.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at siden årets jordbruksoppgjør i stor grad finansieres gjennom økte målpriser, vil dette først og fremst komme de store produsentene til gode. Disse medlemmer mener at inntektene for landbruket bør økes og at gapet mellom landbruksinntekt og gjennomsnittlig sammenlignbar inntekt bør reduseres.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at årets jordbruksoppgjør vil øke inntektsforskjellene med 3 000 kroner pr. årsverk.

2.6.3 Fordeling på priser og tiltak

Komiteen viser til at målprisene økes innenfor en samlet ramme på 315 mill. kroner.

Komiteen legger vekt på at næringsmiddelindustriens konkurransekraft skal opprettholdes. Bevilgningen i råvareprisordningen skal ta hensyn til svingninger i volum, endringer i internasjonale priser, endringer i målpriser og tilskuddsendringer som påvirker råvareprisene til industrien, samt virkninger som følge av svingninger i valutakurser.

2.6.4 Andre hovedpunkter

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at avtalens fordelingsprofil i år gjenspeiler hovedtrekkene i fjorårets avtale. Det ble gjennomført omlegging av en del virkemidler i fjorårets oppgjør, og distrikts- og strukturprofilen er i stor grad opprettholdt i årets oppgjør.

2.6.5 Forenkling

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at avtalepartene er enige om å gjennomføre 14 forenklingstiltak.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet undrer seg over at regjeringen fjerner tilskuddsordninger og kaller det for forenkling. Det vises til at staten i sitt tilbud fremmet følgende forslag som kalles «forenklingstiltak»:

1. å avvikle tilskudd til reparasjon av vinterskadd eng
2. å avvikle tilskudd ved tap av bifolk
3. å utbetale kvalitetstilskuddet til lammeslakt sammen med slakteoppjøret
4. å avvikle rentestøtteordningen under LUF
5. å avvikle omdømmemidlene under LUF
6. å avvikle produksjonstilskudd til hester
7. å avvikle tilskudd til utjevning av kostnadene til frakt av pelsdyrfôr
8. å avvikle tre delordninger innenfor regionale miljøprogram
9. å slå sammen tilskudd til bevaringsverdige husdyr på nasjonalt og regionalt nivå
10. å avvikle distriktstilskudd til fjørfekjøtt
11. å avvikle distriktstilskudd til egg i Trøndelag, og redusere satsen tilsvarende i andre områder med distriktstilskudd til egg
12. å avvikle kravet til permanent gjerde mellom innmarks- og utmarksbeite
13. å slå sammen ordningene utvalgte kulturlandskap og verdensarvsatsingen
14. å slå sammen avsetningstiltak hagebruk

Disse medlemmer stiller seg undrende til at regjeringen mener det vil bli enklere for aktørene i landbruket dersom disse ordningene fjernes, og kan f.eks. ikke se at bondens hverdag blir enklere av at en tilskuddsordningen for reparasjon av vinterskadd eng fjernes. Disse medlemmer mener også at fjerning av rentestøtteordningen kan slå negativt ut for dem som ønsker seg inn i en kapitalkrevende næring. Disse medlemmer mener at regjeringen ved å fjerne disse ordningene, viser at den ikke vil satse på landbruk over hele landet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at det snart blir lagt fram rapport fra et partssammensatt utvalg om forenklinger i jordbruket. Flertallet mener at dette må bli en del av den varslede stortingsmelding om jordbrukspolitikken.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at det har vært mye uro omkring omleggingen av lammetilskuddet. Det hevdes at omleggingen medfører et tap på nær 500 mill. kroner for jordbruket. Samtidig hevdes det at endringen ikke vil gjøre at staten sparer penger. Det er forståelig at det har kommet reaksjoner på dette. Samtidig har både Norsk Bonde- og Småbrukerlag og Norges Bondelag hatt dette med i sitt krav. Dette medlem mener det er behov for å få full informasjon om konsekvensene av omleggingen, og vil derfor foreslå at regjeringen kommer tilbake med en grundig orientering i statsbudsjettet for 2016. Her må det belyses hvordan omleggingen slår ut for næringen og hvordan det påvirker utbetalingene fra staten i årene fremover.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet for 2016 legge frem en utredning av hvilken effekt omleggingen av kvalitetstilskudd for lammeslakt vil ha for aktører i jordbruket og for fremtidige utbetalinger over statsbudsjettet.»

2.6.6 Produksjonstilskudd og velferdsordninger

Komiteen viser til at det settes av nødvendige midler til å fornye fagsystemet Saturn og videreføre arbeidet med nytt IKT-system for produksjonstilskudd: eStil.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at virkemidlene skal fortsatt kunne differensieres regionalt samtidig som forvaltningen av produksjonstilskudd og RMP innenfor eStil så langt som mulig skal samordnes.

2.7 Tilskudd til erstatninger med mer

Komiteen viser til at hovedformålet med erstatningsordningene er å redusere økonomiske tap som oppstår ved produksjonssvikt forårsaket av klimatiske forhold det ikke er mulig å sikre seg mot.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet merker seg at regjeringen foreslår å fjerne nettopp slike ordninger.

Komiteen merker seg at regnskapstallene for 2013 og 2014 viser høye utbetalinger over ordningene. Forbruksprognosen for 2016 er på 43 mill. kroner.

2.8 Rekruttering, næringsutvikling og verdiskaping i landbruket

Komiteen viser til at økt verdiskaping er ett av hovedmålene for landbruks- og matpolitikken. Flere av virkemidlene over LUF skal bidra til lønnsom utnyttelse av gårdens ressurser. For ordningene som forvaltes av Innovasjon Norge er målsettingene om flere gode gründere, flere vekstkraftige bedrifter og flere innovative næringsmiljøer sentrale. Komiteen mener at gode investeringsordninger er nødvendige for å få en mer konkurransedyktig og fremtidsrettet landbruksproduksjon over hele landet. Investeringsordningene skal også bidra til utvikling av ny næringsvirksomhet på landbrukseieendommene, med mål om økt sysselsetting. Gjennom investeringer og moderniseringer i driftsapparatet og bruk av ny teknologi oppnås økt effektivitet og produktivitet.

Komiteen mener at dette er særlig viktig for rekrutteringen til landbruket.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, er tilfreds med at avtalepartene er blitt enige om å øke avsetningen til investering og bedriftsutvikling med 20 mill. kroner.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, understreker viktigheten av å legge til rette for god rekruttering for å nå de ambisiøse målene om økt matproduksjon med intensjon om høyest mulig selvforsyningsgrad. Dette flertallet peker på at det, for å sikre rekrutteringen, er viktig med stabile rammevilkår for næringen, samt tilretteleggelse for at motiverte aktører kan ha anledning til å etablere seg innen næringen. I dette ligger også behovet for særlig å legge til rette for at unge skal ha forutsetninger for å etablere seg som matprodusenter.

Dette flertallet mener at det viktigste tiltaket for å oppnå rekruttering er å bedre lønnsomheten i jordbruket og gi muligheter for nye produsenter

til å satse i næringen basert på egne ressurser og forutsetninger.

Dette flertallet vil også fremheve at støtte til investeringer i landbruket er et sentralt rekrutteringsvirkemiddel.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ønsker økt rekruttering i landbruket, og ser det som viktig å bidra til forsterket økonomi i jordbruket, og å redusere inntektsgapet mot andre sammenlignbare grupper.

2.9 Miljø og klima

Komiteen viser til at miljøsatsingen i landbruket skal bidra til å opprettholde kulturlandskapet og til å redusere miljøbelastningen, herunder utslipp til luft og vann. Flere av miljøordningene bidrar også til bedre agronomi og vil ha positiv påvirkning på produksjonen. Det legges opp til økt satsing på tiltak som kan bidra til reduserte utslipp av klimagasser fra jordbruket. Komiteen viser til Nasjonalt miljøprogram som skal bidra til å målrette miljøarbeidet i jordbruket, synliggjøre jordbrukets samlede miljøinnsats og sikre forankring av miljøarbeidet både regionalt og lokalt.

Komiteen viser til at landbruket har tradisjon for bærekraftig forvaltning når det kommer til miljø, kulturlandskap og biologisk mangfold. Kunnskap og virkemidler har gitt en mer miljøvennlig næring enn den man kjente for 20–30 år siden.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre mener klimaforliket skal styrkes og at klimagassreducerende tiltak i landbruket, som blant annet fremkommer i Klimakur, skal følges opp.

2.10 Skogbruk

Komiteen vil trekke frem at et aktivt og lønnsomt skogbruk og konkurransedyktig skogindustri er viktig for bosetting, sysselsetting og næringsutvikling i store deler av landet.

Komiteen vil bemerke at skogbruket er ledd i flere helhetlige verdikjeder. Verdiskaping skjer i hele verdikjeden – fra skogproduksjon via transportsektoren frem til foredling til blant annet papir, biobrensel, konstruksjonsvirke mv.

Komiteen påpeker samtidig at tiltak for å øke produksjonen og bruken av trevirke er en viktig del av norsk klimapolitikk. Komiteen viser til at det i klimaforliket er forutsatt satsing på planting, plante-foredling og gjødsling for å øke produksjonen og karbonlageret i norske skoger.

Komiteen peker på at skogindustrien i Norge i flere sammenhenger har vist til at virkestilgangen er en kritisk faktor for næringen. Komiteen mener

derfor det er viktig å sikre industriens forutsigbare og konkurransedyktige rammebetingelser med hensyn til råstoffsituasjonen.

I tråd med dette mener komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, at det må legges til rette for økt avvirkning ved økt etterspørsel.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at norsk treforedling er betydelig svekket siden 2005. Fra å være en netto importør av tømmer til treforedling, eksporterer Norge nå betydelige kvanta massevirke. Dette gjør norsk skognæring sårbar. Dette flertallet ser det som viktig å fortsette med spesifikke kostnadsreducerende tiltak i verdikjeden, slik at ny industri og etterspørsel kan etableres.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 1

Bevilgningen på kap. 1150 økes i statsbudsjettet for 2016 med 495 mill. kroner. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en forhandling med organisasjonene i jordbruket om fordelingen av midlene. Føringen for forhandlingene er at økningen rettes inn mot distrikt, samt små og mellomstore bruk.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen gjennom kommende jordbruksoppgjør legge til rette for at bøndenes inn-

tekt får samme kronemessige utvikling som andre grupper, samt en opptrapping for tetting av inntekts-gap.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen etablere en flerårig investeringspakke, utenfor rammene av jordbruksoppgjøret, som prioriterer opprustning av eksisterende bygninger, og investeringer på mindre og mellomstore bruk.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen etablere en fondsavsetningsordning med skattefordel etter mønster fra skogfondet.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2016 fremme konkrete tiltak for skatte- og avgiftsreduksjoner for landbruket og næringsmiddelindustrien.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet for 2016 legge frem en utredning av hvilken effekt omleggingen av kvalitetstilskudd for lammeslakt vil ha for aktører i jordbruket og for fremtidige utbetalinger over statsbudsjettet.

4. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

I

I statsbudsjettet for 2015 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	1	Driftskostnader, utredninger og evalueringer, reduseres med fra kr 12 500 000 til kr 0	12 500 000
	21	Spesielle driftsutgifter (NY), kan overføres, bevilges med	12 500 000
	50	Fondsavsetninger, reduseres med fra kr 1 205 653 000 til kr 1 177 081 000	28 572 000
	70	Markedsregulering, kan overføres, økes med fra kr 256 500 000 til kr 268 579 000	12 079 000
	73	Pristilskudd, overslagsbevilgning, økes med fra kr 2 500 607 000 til kr 2 550 707 000	50 100 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 8 421 110 000 til kr 8 401 489 000	19 621 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 263 080 000 til kr 261 848 000	1 232 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 1 597 754 000 til kr 1 585 000 000	12 754 000

II

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til det framlagte forslag til jordbruksoppgjør, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2016.

Oslo, i næringskomiteen, den 10. juni 2015

Geir Pollestad
leder

Ingunn Foss
ordfører

